

Iskustva odgojiteljica o pripremljenosti djece uključene u predškolski Montessori program za ulazak u redovni sustav osnovne škole

---

Bobinac, Magda

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:939130>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-20**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru
Odjel za pedagogiju
Sveučilišni diplomski studij
Pedagogija

Magda Bobinac

**Iskustva odgojiteljica o pripremljenosti djece
uključene u predškolski Montessori program za
ulazak u redovni sustav osnovne škole**

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za pedagogiju
Sveučilišni diplomski studij
Pedagogija

Iskustva odgojiteljica o pripremljenosti djece uključene u predškolski Montessori program
za ulazak u redovni sustav osnovne škole

Diplomski rad

Student/ica:

Magda Bobinac

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Jasmina Vrkić Dimić

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Magda Bobinac**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Iskustva odgojiteljica o pripremljenosti djece uključene u predškolski Montessori program za ulazak u redovni sustav osnovne škole** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 24. rujna 2024.

Diplomski rad posvećujem svojim roditeljima u znak zahvalnosti za svu ljubav i podršku pruženu tijekom prethodnih godina studiranja.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Montessori program i pregled dosadašnjih istraživanja	3
3. Sloboda i disciplina	7
4. Razvoj socijalnih vještina u Montessori programu	10
5. Samostalnost	12
6. Predčitalačke vještine i znanja iz jezika	14
7. Razvijanje logičkog uma u matematici	17
8. Kozmički odgoj	20
9. Metodologija rada	22
9.1. Predmet istraživanja	22
9.2. Cilj istraživanja	22
9.3. Zadatci istraživanja.....	22
9.4. Metode, mjesto i vrijeme istraživanja	23
9.5. Uzorak istraživanja.....	23
10. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja	25
10.1. Strukturiranost i usvajanje rutine.....	25
10.2. Samostalnost i poticanje razvoja samostalnosti	29
10.3. Razvoj socijalnih vještina.....	30
10.4. Predčitalačke vještine i znanja iz jezika.....	33
10.5. Razvijanje logičkog uma u matematici.....	37
10.6. Spoznavanje sebe i svijeta oko sebe u kozmičkom odgoju.....	40
10.7. Uloga odgojitelja u Montessori programu	43
10.8. Praćenje napretka djece.....	44
10.9. Suradnja s roditeljima	47
10.10. Posebnosti Montessori programa u pripremi djece za ulazak u redovni sustav OŠ	

10.11.	Prednosti Montessori programa u pripremi djece za ulazak u redovni sustav OŠ .50
10.12.	Nedostatci Montessori programa za ulazak u redovni sustav OŠ 52
10.13.	Viđenje tranzicije djece uključene u Montessori program u redoviti sustav OŠ ...53
11.	Promatranje sa sudjelovanjem – posjet Montessori vrtiću.....57
12.	Zaključak.....59
13.	Literatura 60
14.	Prilozi.....62
14.1.	Kodna lista.....62
14.2.	Protokol istraživanja 70

1. Uvod

Montessori pedagogija jedan je od zastupljenijih alternativnih pravaca u pedagogiji u okviru kojega se može izdvojiti veliki broj posebnosti u odnosu na konvencionalne programe. Alternativni program podrazumijeva programe koncepcijski različite od programa koji je tzv. temeljni hrvatski primarni program (Milanović, 2001). Predškolski odgoj djece prema Montessori programu odvija se u 5 područja u kojima djeca preko materijala, koji je pažljivo osmišljen, usvajaju određena znanja i vještine. Osnivačica spomenutog programa Maria Montessori isticala je kako cilj predškolskog odgoja nije prenositi znanje, nego omogućiti djeci slobodan razvoj prema vlastitim interesima i sposobnostima. Isticala je kako je Djeci u tom razdoblju potrebna pomoć za „samoodgoj“. Pri tome je naglašavala kako nije riječ samo o pripremljenoj okolini, nego je potrebno da svi, prvenstveno roditelji i odgojitelji, prate dijete i odgovaraju na njegove potrebe (Stevanović, 2003). Maria Montessori isto je tako isticala kako zbog upijajućeg uma do 7. godine života djeca mogu manipulirati materijalima koji imaju svrhu demonstracije nekih obrazovnih informacija, što ujedno i pokazuju rezultati takva programa, gdje djeca po završetku znaju čitati, pisati i računati na način na koji uče i hodati i govoriti (Stevanović, 2003). Važnost predškolskog razdoblja Maria Montessori je istakla u nekoliko misli u svojoj knjizi *Upijajući um*: „Najvažnije razdoblje života nisu godine fakultetskog obrazovanja, nego prve godine života, od rođenja do šeste godine. To je vrijeme kada se stvara čovjekova inteligencija, njegovi najveći potencijali i sposobnosti, ali ne samo inteligencija, nego potpunost njegove psihičke moći i snage... Ni u jednim drugim godinama dijete ne treba toliko inteligentnu pomoć. Koja god prepreka zasmeta njegovu kreativnom razvoju u tom dobu, smanjit će mogućnosti dostignuća savršenstva“ (Montessori, 1949, navedeno u Stevanović, 2003).

U središtu ovog rada upravo su načini na koje se djeca pripremaju i postavljaju temelji u tom predškolskom razdoblju za kasnije obrazovanje. Teorijski okvir rada obuhvaća prikaz Montessori pedagogije i istraživanja provedena na temu učinkovitosti pripreme djece uključene u Montessori program za ulazak u redovni sustav osnovne škole. Osim navedenoga, teorijski okvir podrazumijeva teme i područja koja su se ispitivala u istraživanju, a riječ je o jeziku, matematici, kozmičkom odgoju, samostalnosti, razvoju socijalnih vještina te strukturi i disciplini. Uz navedeno, prikazani su i rezultati prijašnjih istraživanja s djecom predškolske dobi uključene u Montessori program, a sve u svrhu uvida u pripremljenost djece u pojedinim područjima za tranziciju u osnovnu školu. Nakon toga slijedi metodologija istraživanja, a u

nastavku analiza i interpretacija rezultata do kojih se došlo provođenjem intervjua s odgojiteljicama koje rade u Montessori vrtićima u Hrvatskoj te sustavnog promatranja jednog od Montessori vrtića. Na kraju rada nalaze se zaključak, popis korištene literature i prilozi.

2. Montessori program i pregled dosadašnjih istraživanja

Maria Montessori bila je talijanska liječnica, ali i pedagoginja i znanstvenica koja je utemeljila jedan od najpopularnijih alternativnih pravaca u pedagogiji. Pedagogija koju je utemeljila usmjerena je na dijete, okolinu, materijale i roditelje. Tijekom rada u bolnici primjećivala je djecu o kojoj se nije vodila briga, što ju je potaknulo na usmjeravanje svojeg pedagoškog i liječničkog rada prema pomoći djeci. Ovo je ujedno bio i sam početak njezina pedagoškog djelovanja. Godine 1901. napustila je pedagoški institut te se u potpunosti posvetila odgoju djece, a 1907. godine otvorila je svoj prvi vrtić, *Casa dei bambini*. Namještaj i stvari u vrtiću bile su izrađene od posebnih materijala i dizajnirane za dječju dob. Veliku pažnju posvećivala je dizajnu materijala koji je uvijek imao određenu svrhu. Dakle, važnim je isticala pripremljenu okolinu o čemu je pisala u svojim knjigama na talijanskome i njemačkome jeziku (Stevanović, 2003).

U odgojno-obrazovnom razvoju djece nikada nije razdvajala predškolsko razdoblje i razdoblje osnovne škole. Konkretno, smatrala je da se svakodnevica u dječjim vrtićima nikada ne bi trebala odvajati od života u obitelji. Isto tako, smatrala je da učenje mora početi i prije osnovne škole, odnosno da Montessori dječja kuća treba biti otvorena prema školi (Seitz-Hallwachs, 1997). Priprema za osnovnu školu jedna je od ključnih prekretnica na obrazovnom putu svakog pojedinca. Odgovornost za pripremu djece za sljedeću razinu obrazovanja ponajviše imaju roditelji, a onda i ustanove predškolskog odgoja. Važnost ustanova i roditelja očituje se u činjenici da su znanja i sposobnosti koje djeca trebaju steći u razdoblju do 6. godine života ujedno i temelj za daljnje obrazovanje. Ukoliko u tom predškolskom razdoblju bude nedostataka, oni se u kasnijim razdobljima života i razvoja jako teško mogu otkloniti ili ispraviti (Kayili, Ari, 2011). Maria Montessori je u radu s djecom utvrdila i neke od potreba djece predškolske dobi. Između ostalog to da djeca žele i moraju postati neovisna, razgovarati s drugima, kretati se, doživjeti zajedništvo i steći povjerenje.

Od 3. do 6. godine života djeca se i dalje vode upijajućim umom. Sve su više svjesna. Verbalne upute odgojitelja dopiru do djece i ona ih sve više razumijevaju. Upijajući um jedan je od ključnih čimbenika koji su važni u stvaranju osobnosti djece. Osim toga, ovo se razdoblje ističe kao indirektna priprema za kasnije razdoblje učenja u školi. Sa sobom donosi izgradnju uma, duha i duše (Philipps, 1999). U ovom razdoblju razvijaju se određene vještine govorne komunikacije. Usavršava se govorni sustav, razvija se sustav čitanja i pisanja, ali i računanja. Nadalje, razvijaju se umjetničke, stvaralačke sposobnosti i sposobnosti doživljavanja

umjetnosti. No, kako bi se razvilo sve od navedenoga, od iznimnog su značaja vidni podražaji koji su autentični, primjerice, umjetničke slike, arhitektura, kretanje u smislu plesa, slušanje glazbe i sl. (Philipps, 1999).

Montessori metoda je alternativni odgojno-obrazovni program koji se ističe u mnogočemu. Prema njemu, ljudskim bićima urođena je dobronamjernost i samoostvarenje kao vrhovni cilj. Samim time Montessori se vodi činjenicom da djeca proživljavaju jedinstvene razvojne procese koji su individualni i da svatko uči u skladu sa svojim sposobnostima. Oslanjajući se na to, Montessori prije svega nastoji odvojiti znanje od pamćenja. Nastoji se ono što se želi naučiti konkretizirati tako da djeca bilo kojeg uzrasta mogu razumjeti što se odvija preko materijala. Prema tome, osnova u Montessori programu jest osamostaliti djecu i podupirati ih u njihovu individualnom razvoju. Djeca u ovom programu stječu jezične vještine i aritmetičke vještine u skladu s vlastitim interesom, što je ključno, jer to učenje čini trajnijim. Materijali u Montessoriju raspoređeni su od konkretnih prema apstraktnima, od lakših prema težim, na način da se neki apstraktni pojmovi konkretiziraju materijalima čime učenje postaje trajnije (Kayili, Ari, 2011).

Maria Montessori definirala je odgoj kao cjelinu sastavljenu od glave koja predstavlja mišljenje, srca koje predstavlja osjećaje i ruke koja predstavlja djelovanje. Tako su za čovjeka prijeko potrebna osjetila kojima uči i usklađuje pokrete preko mozga. Ti pokreti, u konačnici, oblikuju duh, što dovodi do zaključka kako su duh i aktivnost djece povezani (Seitz-Hallwachs, 1997). Važnim je smatrala razvoj percepcije i osjetila jer preko njih čovjek komunicira sa svijetom. Veliku važnost je pridavala i razvoju grube i fine motorike kod djece te pravilnom izvođenju tih pokreta. Prema Mariji Montessori, spajanje odgoja kretanja i osjetila u cjelinu prerasta u preduvjet za psihički, tjelesni i duševni razvoj djece (Seitz-Hallwachs, 1997). Kretanje se u Montessori pedagogiji ističe kao jedna od važnijih aktivnosti. Elementarna je potreba djece koju je potrebno zadovoljiti. Također se ističe da dječji mišići pamte i da se razum razvija kretanjem. Ono potiče razvoj psihe i duhovni razvoj. Kretanje mišića zapravo je prenošenje informacija i izmjena živčanih impulsa s mozgom. Takvo učenje ostavlja trag (Seitz-Hallwachs, 1997).

Istraživanje autora Byun, Blair i Pate (2013) s djecom koja su pohađala vrtiće u redovitom sustavu i Montessori vrtiće mjerilo je sjedilačko ponašanje djece. Rezultati su pokazali kako djeca koja su pohađala Montessori programe provode manje vremena u takozvanom sjedilačkom ponašanju od djece koja su pohađala tradicionalne programe, a za koju su mjerenja pokazala kako provode više vremena u sjedilačkom ponašanju (Byun, Blair,

Pate, 2013). Dakle, može se zaključiti kako Montessori programi imaju pozitivan učinak na razvoj motorike kod djece.

Učenje u Montessori programima uglavnom je obilježeno kao fleksibilno, aktivno i zabavno. Temelji se na takozvanom vođenom učenju korištenjem odgovarajućih materijala koji su ujedno komplementarni s dječjom dobi i sposobnostima koje djeca posjeduju. Ako djeca pri učenju pogriješe, uvijek se mogu pozvati na materijal koji ima funkciju samoispravljanja (Faryadi, 2017). Konkretnije, materijali imaju kontrolu pogreške. Primjerice, ako dijete slaže različite oblike u za to predviđene otvore, vrlo jednostavno prepoznaje da, recimo, krug ne može ići u kvadrat i sl. (Kayili, 2018, navedeno u Stevović-Havaić, 2023). Djeci u Montessori okruženju pruža se prilika za kritičko razmišljanje. Samim kritičkim promišljanjem i suočavanjem s problemima o kojima trebaju razmišljati kako bi ih riješili, nastaju nova znanja. Odgojitelji tako gledaju na umove djece kao na „igrališta koja su zaključana i koja se trebaju otključati za postizanje rezultata učenja“ (Faryadi, 2017).

Učinkovitost Montessori programa pokazali su rezultati niza istraživanja u ovome području. Istraživanje autorice Lillard (2012) za cilj je imalo istražiti Montessori programe i njihovu učinkovitost u sklopu predškolskih programa. U istraživanju su sudjelovala djeca koja su pohađala Montessori program, Montessori program s elementima konvencionalnog programa i konvencionalni program. Testirana su na početku i na kraju godine. Po završetku istraživanja, djeca Montessori programa pokazala su značajno bolje rezultate, u usporedbi s djecom iz dopunjenih Montessori programa i konvencionalnih programa. Konkretnije, bolje rezultate postigli su u čitanju, matematici, vokabularu i socijalnim vještinama kao pokazateljima odabranima za mjerenje spremnosti za školu (Lillard, 2012).

Slične rezultate pokazuje i istraživanje autora Ozerem i Kavas iz 2013. koje je za predmet imalo učinkovitost Montessori metode kod djece predškolskog uzrasta temeljeno na procjeni socijalnog, fizičkog i kognitivnog razvoja djece (Ozerem, Kavas, 2013). Ono što je u središtu Montessori metode jest omogućavanje istraživanja sebe i vlastite osobnosti, a kako bi se to postiglo potrebno je optimalno okruženje za takav razvoj. Stoga se ovo istraživanje bavilo time kako su roditelji, odgojitelji i predškolske ustanove oblikovali takvo okruženje. Istraživanje je konkretno ispitalo koji su bili polazišni principi, koja je bila uloga odgojitelja te koji su se materijali koristili u radu (Ozerem, Kavas, 2013). Osim toga, kod djece koja su pohađala predškolsku ustanovu ispitala se briga o sebi, kreativnost, rješavanje problema i razvijenost socijalnih vještina. Rezultati istraživanja u ovim područjima pokazali su da su kreativnost i vještine samostalnosti bile na zadovoljavajućoj razini. Uz to, vještine rješavanja

problema također su se isticale kao dobro razvijene, dok su se socijalne vještine isticale kao najbolje razvijene vještine prema ovakvom programu (Ozerem, Kavas, 2013).

Kada je riječ o mogućim izazovima prelaska na drukčije načine obrazovanja, oni su vrlo individualni. Ipak, dokazano je da djeca uključena u Montessori program puno lakše samostalno obrađuju sadržaje učenja te nisu toliko ovisna o učitelju kao djeca koja imaju naviku vođenja od strane učitelja i praćenja frontalnog načina rada (Buczynski i sur., 2019).

Montessori program predškolskog odgoja ističe se u mnogočemu, između ostalog i po pripremi djece za ulazak u redovni sustav obrazovanja, što potvrđuje i niz istraživanja na ovu temu. Naime, vidljivo je kako Montessori program pozitivno utječe na razvoj motorike kod djece, njihove socijalne vještine, samostalnost te znanja iz pojedinih područja kao što su matematika, jezik i kozmički odgoj za što postoji mogućnost da će olakšati tranziciju u redovni sustav osnovne škole.

3. Sloboda i disciplina

Važno obilježje Montessori pristupa svakako je sloboda kretanja. Djeca imaju mogućnost slobode kretanja po prostoru, ali i slobodu izbora svojeg radnog mjesta i pribora. Osim toga, mogu odrađivati vježbe za stolom ili na podu s materijalima koje uzimaju sami i koje nakon završenog rada vraćaju, što znači da je u središtu slobodna odluka djece da se nečime bave. Kako je svako dijete posebno i razvija se individualno, Maria Montessori je htjela potaknuti upravo taj individualni razvoj preko njegova interesa. Njihova motivacija za rad temelji se na vlastitim interesima i tempu učenja. Slobodan izbor ima prednost u tome da djeca nikada neće uzimati nešto za što još nisu zreli. Dakle, sami odlučuju čime će se baviti i koliko će to trajati, što izravno sprječava rješavanje nekih zadataka za koje još nisu sposobni (Seitz, Hallwachs, 1997).

Slobodan izbor ne znači da djeca mogu raditi što god žele i da se mogu baviti stvarima na površan način. Bavljenje predmetima brzo se izmjenjuje. Ovdje je važna uloga odgojitelja koji mora znati prepoznati površno bavljenje materijalima i prave interese djece. Potrebno je da odgojitelj pripremi okolinu i na neizravan način otvori mogućnost za slobodan izbor pripremajući materijale koji su adekvatni za samostalan rad djece. Prije nego je potrebno djecu upoznavati s materijalima, što je uloga odgojitelja. Djeca moraju jako dobro poznavati materijale kako bi mogli slobodno birati, što je jedna vrsta indirektna pomoći odgojitelja. Okolina za rad mora biti opuštena i mirna. Tada se djeca mogu lakše i bolje koncentrirati te poticati nego, primjerice, u razredu gdje vlada pretežno buka i međusobno natjecanje. Dakle, ono što je potrebno jest da se djeca dobro osjećaju i da znaju da mogu griješiti. Samo će tako moći u potpunosti iskoristiti mogućnost slobodnog izbora (Seitz, Hallwachs, 1997).

Sloboda o kojoj govori Maria Montessori vezana je uz oslobađanje djece od onoga što ograničava njihovu spontanost. Mora im se dopustiti da napreduju kako bi dostigli samostalnost preko indirektna pomoći koja im omogućava da sami sebe vode. Djecu činimo slobodnima tako što ih upoznajemo s okolinom, odnosno njezinim svojstvima, preko bavljenja predmetima i pripremanjem okoline u kojoj mogu dosegnuti određene ciljeve usmjeravanjem djelovanja prema redu (Philipps, 1999).

Prema Mariji Montessori, sloboda je nešto što se uči. To je razvojni proces u kojem se djeca uče neovisnosti i disciplini, odnosno poštovanju poretka i odgovornosti koja ujedno podrazumijeva disciplinu i samokontrolu. Djeca razvijaju visoki stupanj samoregulacije. U konačnici, sloboda obilježava sposobnost izbora onoga što je dobro. Sloboda i disciplina

podrazumijevaju jedno drugo. Tako se ističe i pojam unutarnje motivacije koja je ključni element učenja. Djeca mogu birati pribor, radnu površinu, nekoga s kim će raditi i trajanje aktivnosti, s tim da je prisutna i disciplina ograničenosti broja pribora, odnosno postoji jedan primjerak pribora za svaku pojedinu vježbu. Djeca korištenjem materijala razvijaju koncentraciju, usmjerenost, strpljenje i volju. U okviru slobode i discipline treba istaknuti i socijalne odnose. Naime, u ovakvom programu djeca najčešće sama vole rješavati probleme, razvijati suradničko ponašanje, umjesto natjecateljskoga, poštovanje prema tuđem radu i drugima, osjećaj pravednosti i spremnosti na pomoć. U samostalnom i slobodnom radu djeca razvijaju osjećaj samostalnosti, pouzdanosti i odgovornosti s granicama koje su dane izvana (Philipps, 1999).

Tijekom rada s materijalima djeca mogu pokazivati fenomen usmjeravanja pozornosti, koji se još naziva i normalizacija, a označava stanje zaokupljenosti gdje se čini kako ih ništa ne može omesti u njihovu radu (Philipps, 1999). Normaliziranje se pojavljuje kada se djeca bave određenom aktivnošću po vlastitu izboru tijekom čega se usmjerava pažnja. Događa se kod materijala koji usmjeravaju koncentraciju. Tako djeca postaju disciplinirana i tu disciplinu postižu sama. Dakle, nije potrebna neka vrsta ekstrinzične kontrole kako bi djeca bila disciplinirana. No, kako bi se postigla normalizacija, okolina mora biti jako dobro pripremljena i poticajna za u pojedinoj fazi razvoja sukladno njihovim interesima. Specifičnost postojanja samo jednog primjerka materijala za pojedinu vježbu ima isto tako svrhu u socioemocionalnom sazrijevanju. Naime, ako se djetetu javi želja da se koristi određenim priborom koji je prije njega već neko dijete uzelo, morat će pričekati ili se baviti nečim drugim. Time se potiče poštovanje osobnosti, uvažavanje drugih, tolerancija i suradnja. Uz to, djeca promatrajući indirektno uče, a čekanjem razvijaju osobinu strpljivosti. No, kako bi djeca riješila problem na koji su naišla, moraju se aktivirati i razmišljati, pa se tako razvija govorno izražavanje i jakost volje (Philipps, 1999).

Montessori program često se naziva prestrukturiranim ili previše slobodnim, no mogao bi se smjestiti negdje u sredinu jer daje slobodu unutar određene strukture i strukturu unutar slobode. Dakle, iako postoji sloboda, rad je uvijek strukturiran. Primjerice, dijete se može odlučiti za pranje stola, ali i za to pranje mora pratiti određene korake, što daje strukturu kod svake aktivnosti. Autori navode kako gledanje na Montessori kao nestrukturirani ili previše strukturirani program proizlazi iz perspektive gledanja na taj program. Tako ga oni koji ga gledaju s mikrorazine, u smislu konkretnih aktivnosti, percipiraju kao pretjerano strukturiranog.

No, ako se usredotoče na makrorazinu, onda im se čini pretjerano slobodnim, jer djeca biraju što će, kada, s kime i koliko dugo raditi (Lillard, 2013).

Montessori program veliku važnost pridaje slobodi djece, no vidljivo je kako je i ta sloboda djece strukturirana na način da djeca slobodno odabiru materijale, ali u prethodno pripremljenoj okolini. Sloboda se očituje u slobodi kretanja, izboru materijala i osoba s kojima žele raditi određenu aktivnost. Nadovezujući se na prethodno, ovakav način slobodnog biranja aktivnosti, njezina trajanja i osoba s kojima se aktivnost obavlja je nešto što neće uvijek biti moguće u strukturiranoj nastavi u okviru redovnog sustava. Stoga sloboda u tom smislu može postati otežavajući čimbenik kada je riječ o tranziciji djece uključene u Montessori program u redovni sustav osnovne škole. No, valja istaknuti i discipliniranost te djece, u smislu fenomena normalizacije, prilikom čega djeca zapadaju u stanje duboke koncentracije pri obavljanju određenih aktivnosti. Dakle, moguća je koncentracija duži vremenski period što može olakšati privikavanje na 45 minutni školski sat u osnovnoj školi.

4. Razvoj socijalnih vještina u Montessori programu

Kada je riječ o socijalnim vještinama i emocijama djece, postoje metode u Montessori programu s pomoću kojih se djeca uče socijalnim vještinama i regulaciji vlastitih emocija. Naime, u Montessori programima materijali su napravljeni tako da od svake vrste postoji samo jedan primjerak. Dijete da bi se koristilo nekim materijalom mora čekati drugo dijete da završi s manipuliranjem materijala kojim se ono želi koristiti, što utječe na razvijanje vještina regulacije emocija. Uz to, tijekom učenja mogu birati koliko će se dugo koristiti određenim materijalom te prijatelje s kojima žele nešto raditi i samostalno formirati grupe, što ujedno utječe na socioemocionalni razvoj djece. Tako djeca uče prvenstveno jedna od drugih. Znanje koje steknu u skupini mogu prenositi vršnjacima (Iman i sur., 2017).

Istraživanje autora Iman, Danisman, Demircan i Yaya iz 2017. godine imalo je za cilj istražiti kako Montessori metoda utječe na socijalnu kompetenciju kod djece u dobi od 3 godine i 6 mjeseci do 5 godina te njihovu sposobnost regulacije emocija. U ovom istraživanju koristile su se mješovite metode, što je pokazalo da postoji značajna razlika srednjih rezultata socijalne kompetencije i regulacije emocija djece (Iman i sur., 2017). Također se pokazalo da Montessori metoda ima pozitivan učinak na socijalne kompetencije i ponašanje djece navedene dobne skupine. Odgojitelji i roditelji navodili su primjetnost pozitivnih promjena kod ponašanja djece učenjem i aktivnostima s vršnjacima. Osim toga, rezultati istraživanja pokazali su da je Montessori metoda utjecala pozitivno i na regulaciju emocija, što su potvrdili i roditelji ispitivane djece. Dakle, program je rezultirao pozitivnim promjenama u okviru emocionalnog razvoja djece i u njihovu ponašanju (Iman i sur., 2017).

Slične rezultate pokazuje i istraživanje autora Castellanos (2017). Naime, rezultati su pokazali da su djeca, koja su pohađala Montessori program, imala veće razine samopoštovanja, interesa, samoučinkovitosti, emocionalnih vještina i vještina izražavanja emocija za razliku od djece koja su bila dio konvencionalnih programa (Castellanos, 2003, navedeno u Iman i sur., 2017).

Razlike u socijalnim vještinama s obzirom na vrstu predškolskog programa, u središtu su istraživanja i autora Kocyigit i Kayili koje se bavilo upravo socijalnim vještinama kod djece vrtićke dobi koja su pohađala Montessori program i konvencionalne programe. U istraživanju je sudjelovalo sveukupno 122 djece. Rezultati istraživanja pokazali su kako postoji razlika u socijalnim vještinama s obzirom na to koji su program djeca pohađala. Djeca koja su pohađala Montessori programe pokazala su bolje rezultate u socijalnoj suradnji, interakciji i neovisnosti

u odnosu na djecu koja su pohađala konvencionalne programe. Može se zaključiti da predškolski odgoj u Montessori programima pozitivno utječe na razvoj socijalnih vještina. Djeca koja su sposobna za suradnju uče biti dio grupe. Socijalna interakcija u tom kontekstu stvara individualna znanja. Takvi odnosi formiraju uspješne i funkcionalne osobe u životu i društvu (Kocyigit, Kayili, 2008).

Specifičnost Montessori vrtića ogleda se u mješovitim skupinama. Skupine sačinjavaju djeca od 2 godine i 6 mjeseci pa sve do dobi u kojoj su spremni za polazak u školu. Svako dijete koje je različite dobi na drukčijem je stupnju razvoja pa se time istovremeno omogućuje raznovrsnost poticaja i socijalnih kontakata. Ključno je to da u Montessori skupinama starija djeca uvijek pomažu mlađoj, dok mlađa djeca promatraju starije i uče iz njihova primjera, pokušavajući isto što i oni. Starija djeca daju im osjećaj sigurnosti i zaštite. U konačnici, starija djeca imaju osjećaj odgovornosti. Pomažući mlađoj djeci, starija djeca utvrđuju svoje znanje, primjerice, kada uvode mlađu djecu u neku novu aktivnost koja im do sada nije bila poznata te tako razvijaju svoju socijalnu osjetljivost (Philipps, 1999). Na mješovitost se u Montessori programima gleda kao na prirodnu sredinu jer i ljudi obično rade i žive u društvu s ljudima različitih godišta, stoga ne postoji razlog da se tako ne radi i u ovom programu. Tako djeca uče tražiti pomoć i pružati je drugima, što je od iznimne važnosti za njihov socijalni razvoj. Osim toga, ne stvara se natjecateljska atmosfera, ni hijerarhija uspostavljena na temelju uspjeha (Buczynski i sur., 2019).

U Montessori programima velik je naglasak na socijalnim vještinama. Razvijene socijalne vještine pri prelasku u redovni sustav osnovne škole olakšat će taj proces, jer će djeca koja su usvojila neke komunikacijske vještine lakše djelovati u grupi. Način rada u mješovitim skupinama temeljni je preduvjet razvoja socijalnih vještina jer su djeca upućena jedna na druge, odnosno traže pomoć jedna od drugih. Osim navedenog uče se djelovati u grupi, biti dio grupe, mirno rješavati sukobe te pomagati jedni drugima. Razvijanje socijalnih vještina uz samostalnost je od iznimne važnosti pri tranziciji u redovni sustav osnovne škole zbog toga što su djeca uključena u Montessori program manje ovisna o učitelju te su naučena komunicirati s drugima, surađivati s drugima te zajednički rješavati probleme i učiti kako bi usvojili potrebna znanja i vještine.

5. Samostalnost

Djeca u Montessori programima najčešće teže odvajanju od odraslih, osamostaljenju i razvijanju slobodne ličnosti tijekom odgojiteljeva pružanja pomoći za samopomoć. Nije im potreban odgojitelj koji će pružiti izravnu pomoć. Kako bi se pomoglo djeci u procesu osamostaljenja, potrebno ih je pustiti da sami stječu iskustva i pomagati im indirektno (Seitz, Hallwachs, 1997).

Za razvijanje samostalnosti treba istaknuti područje praktičnog života u Montessoriju. Smisao vježbi u praktičnom životu jest razvijanje odgovornosti kod djece, ali i njihove samostalnosti i spremnosti da pružaju pomoć. Kako bi se to omogućilo, potrebno je da materijali budu prilagođeni veličinom. Pribor izrađen od biranih materijala i boja kako bi bio poticajne djeci koja obavljaju određene vježbe. Vježbe u području praktičnog života obuhvaćaju 3 područja, a to su: vođenje brige o sebi (npr. pranje ruku, čišćenje cipela), briga za okolinu (npr. pranje suđa, briga o biljkama, čišćenje) i vježbe koje se odnose na sam život u zajednici (npr. pozdravljanje, uljudnost). Uloga odgojitelja u provođenju ovih vježbi jest praćenje realizacije i osvještavanje djece o onome što čine. Mnogostruke su koristi vježbi praktičnog života, počevši od koordinacije, koncentracije, pa sve do samostalnosti. Iako su vježbe praktičnog života namijenjene djeci nižeg uzrasta, njima se koriste i starija djeca jer se s pomoću istih uče odgovornom ponašanju prema okolini u kojoj se nalaze (Seitz, Hallwachs, 1997).

Vježbe iz praktičnog života ujedno su i prve vježbe koje se nude djeci u Montessori programu. Povezane su s djelatnostima koje djeca vide kod kuće pa su one djeci ujedno i poznate. Ovakav tip vježbi najčešće obavljaju djeca u 3. godini života iako je važno naglasiti da se njima koriste i starija djeca. Dakle, primjerene su potrebama i mlađe i starije djece. Vježbe praktičnog života imaju mnoge prednosti za razvoj djece. Neke od njih su razvoj neovisnosti, samosvijesti, sigurnosti i otvorenosti. Djeca se s pomoću ovih vježbi uče samostalnoj brizi za same sebe, okolinu u kojoj se nalaze i ljude s kojima su u kontaktu. Osim toga, važne su jer čine pripremu za percepciju oblika i boja, uočavanje, pamćenje i izvođenje slijeda operacija. Svakoj vježbi iz praktičnog života važna je kontrola pokreta (Philipps, 1999). Moguće ih je podijeliti na nekoliko područja, kao što su pokret i koordinacija (hodanje, pažljivo kretanje i nošenje predmeta), briga za vlastitu osobu (oblačenje, pranje ruku, čišćenje cipela i sl.), briga za okolinu (pranje, čišćenje, metenje i sl.), ponašanje u društvu i vježba tišine (Phillips, 1999). U ovom području, osim samostalnosti tijekom jela i oblačenja, postoje i određeni materijali koji potiču samostalnost, primjerice, drveni okviri s različitim vrstama zatvarača koji se uobičajeno

nalaze na odjeći omogućuju djeci stjecanje samostalnosti i brige o sebi, što je temelj neovisnosti (Philipps, 1999). Nadalje, vježbe uljudnosti i pristojnog ponašanja najčešće se izvode u krugu i tijekom spontanijih situacija. Prikazuje se ponašanje i uzor za neku vrstu ponašanja pa im se tako mogu pokazati, primjerice, neke osnovne komunikacije s poznatim ili nepoznatim osobama, kako se ponašati za stolom i sl. (Philipps, 1999). No, vježbe iz praktičnog života nisu izolirane. Naprotiv, te vježbe s priborom koji se koristi za razvoj osjetilnosti kod djece postavljaju temelj za kasnije razumijevanje matematike. Konkretnije, vježbama praktičnog života na nesvjesnoj razini uvježbavaju se temeljne računske operacije. Najčešće je taj pribor i matematički i geometrijski s pomoću kojeg se nastoji približiti shvaćanje broja i količine s pomoću osjetila. Montessori se vodi načelom da djeca moraju stvoriti predodžbu prije nego što krenu računati (Philipps, 1999).

Ono što je isto tako važno istaknuti jest da djeca u Montessori programu imaju ono što većina djece nema u velikoj mjeri u konvencionalnim predškolskim ustanovama. Riječ je o slobodi koja je važna kako bi se djeca izgradila kao osobe, kako bi shvatili da su individue za sebe, kako bi imali svoje mišljenje, a ne da im ga oblikuju drugi. Djeca su samostalna i neovisna, što je važno polazište za budućnost i sudjelovanje u društvu. U tom je smislu i sam koncept slobode i individualnosti djece otvorio pogled na njihove mogućnosti u pedagoškoj znanosti te uvid da učitelj ne mora biti u središtu, nego to može biti i dijete. Dakle, sama metoda temelji se na samoodgoju i samopoučavanju, dok je zadaća odgojitelja osiguravanje materijala i sredine pogodne za učenje (Matijević, 2001).

Samostalnost u Montessori programu zauzima posebno mjesto. Djeca u ovom području razvijaju niz vještina i sposobnosti, prije svega, vezanih uz brigu o sebi, kao i o svojoj okolini, što će se u kasnijoj tranziciji u redovni sustav osnovne škole odraziti na samostalnost i manju potrebu za pomoći učitelja. Ovdje ključnu ulogu imaju odgojitelji koji ih svakodnevno potiču na samostalnost, pripremanjem okoline za rad i poticanjem na samostalan rad. Samostalna briga o sebi i drugima te pokušaji samostalnog rješavanja zadataka i bavljenja određenom aktivnosti su isto tako čimbenici koji mogu pozitivno utjecati na tranziciju u redovni sustav osnovne škole. Kao što je i navedeno, ponajviše zbog manje ovisnosti o učiteljima te sposobnosti brige o sebi i o drugima.

6. Predčitalačke vještine i znanja iz jezika

Jezik je od iznimne važnosti za sudjelovanje u društvenom životu, ali i za komunikaciju. U Montessori programu djeca prvo usvajaju pisanje pa tek onda čitanje. No, valja naglasiti da ih se tome direktno ne uči nego se izlažu iskustvima koja im razvijaju motoričke sposobnosti, a koje u konačnici dovode do toga da djeca otkriju pisanje. Tijekom toga prolaze određenim stadijima čitanja i pisanja. Osjetljivo razdoblje za jezik proteže se najduže. Od 3. do 6. godine života dijete usvaja znanja iz jezika. Specifično u 4. godini usvaja pisanje, u 5. godini čitanje, a u 6. godini života može usvajati neke gramatičke strukture. Nije riječ o učenju gramatike nego o dubljem razumijevanju jezika. Materijal koji se koristi u jeziku može se podijeliti u 4 grupe materijala. U 1. su grupi materijali koji služe za uvođenje u područje čitanja i pisanja. 2. grupu materijala čine materijali povezani s čitanjem s razumijevanjem. 3. grupa sadrži materijale za usvajanje vrsta riječi, dok 4. grupa materijala služi analizi čitanja i rečenica. Kao i u drugim područjima u Montessori programu, tako su i u jeziku vježbe i materijali postavljeni na način da se kreće od jednostavnijih prema složenijima, odnosno od konkretnijih prema apstraktnijima. Dakle, svaka vježba koja se radi jest priprema za sljedeću (Buczynski i sur., 2019).

Djeca u radu s Montessori materijalom spontano uče čitati i pisati. Materijal koji se koristi u ovom području povezan je s materijalom u osjetilnom području. Postoje konkretni materijali za usvajanje čitanja i pisanja, kao i vježbe i igre. Najpoznatiji su materijali slova od brusnog papira s pomoću kojih djeca uče slova prelazeći prstom po slovima s hrapavom površinom. Djeca dodirom kinestetički mogu doživjeti oblik slova, što se povezuje s mišićnim pamćenjem. Postoji određeni red koji se isto tako prati. Naime, djeca prvo nauče slova koja kasnije slažu u riječi i, u konačnici, formiraju rečenice. Prije samog početka osnovne škole neka djeca znaju čitati i pisati, dok kod nekih to još nije razvijeno. Dakle, nalaze se na različitim razvojnim stupnjevima. U osnovnoj školi neka djeca neće imati motivacije pri učenju slova, dok će drugima to biti opterećenje. No, u Montessori programu njeguje se upravo taj individualan pristup. Djeci se pristupa tako da uče ono što im je zaista potrebno i što odgovara njihovom razvoju (Seitz, Hallwachs, 1997).

Učenje jezika prema Montessori modelu obiluje svojim posebnostima. Metode učenja jezika povezane su s korištenjem materijala pa tako postoje kartice za slaganje samoglasnika, slova od brusnog papira i znakovi za analizu rečenica, a koji zajedno pomažu u razvoju jezičnih kompetencija (Yakovleva, 2023). Uz to, djeca u dobi od 4. do 6. godine upoznaju se s metalingvističkim znanjem vezanim uz fonologiju, kao što su zvučni spoj, sintaksa, morfologija

i sl., što dovodi do stvaranja temelja za učenje jezika, čitanje, pisanje i slušanje (Yakovleva, 2023). Najčešći su materijali koji im pomažu u učenju jezika raznovrsne kartice. Primjerice, kartice mogu pokazivati pokrete za pisanje slova. Djeca mogu pratiti smjer pisanja slova i, u konačnici, naučiti pisati, što vrlo često dovodi do toga da djeca od 3. do 4. godine znaju pisati i čitati (Šagud, Toplek, 2018).

Područje jezika, kao i ostala područja, obiluje materijalima od kojih svaki ima svoju određenu svrhu. Tijekom razgovora iskazivanjem osjećaja, opisima događaja i dojmova razvija se govor. Korištenjem različitih materijala, kao što su metalni okviri, umetaljke i slova od brusnog papira, na direktan način potiče se grafomotorika, odnosno pokretljivost ruke, što će biti od iznimne važnosti za pisanje. Ovim vježbama djeluje se na takozvano mišićno pamćenje. Materijali konkretno potiču i na imenovanje, opisivanje i razgovor (Philipps, 1999).

U području jezika najčešće se koristi tzv. igra čitanja s malim predmetima kojom djeca spoznaju da su riječi sačinjene od glasova koji se potom mogu pisati. Tako razumiju da svaka riječ označava nešto određeno. Kako bi se ova vježba odradila, potrebni su mali predmeti koji predstavljaju neke riječi za koje je poželjno da budu kratke, od tri slova. Uz to, potrebne su fotografije tih predmeta, nazivi predmeta na papirićima i papirići na koje će djeca pisati (Buczynski i sur., 2019). Rad sa sitnim predmetima omogućuje razlikovanje glasova kod djeteta. Mali predmeti u ovoj vježbi grupirani su u cjeline. Tako predmeti u jednoj cjelini imaju neki glas na početku, u drugoj u sredini i u trećoj na kraju (npr. Kuća, loKot, vlaK). Djeca se pitaju što slično čuju tijekom imenovanja predmeta. Kada prepoznaju to slovo, odgojitelj im pruža isto to slovo od brusnog papira i pokazuje im ga. Djeca prstima slijede obris slova tijekom čega ponavljaju glas, što je isto tako temelj za kasnije pisanje (Philipps, 1999). Ova vježba specifična je za predškolsku dob jer su djeca do tada već usvojila slova. Vježba teče tako da djeca odabiru određeni predmet, zapisuju naziv na papirić, čitaju i stavljaju papirić uz taj određeni predmet. Može se raditi i tako da djeca pridružuju fotografije predmetu i nakon toga ispisane nazive tog istog predmeta. Provjeru ispravnosti izvođenja vježbe djeca mogu provjeriti s pomoću ispisanih naziva ili ih može prekontrolirati pedagog (Buczynski i sur., 2019).

Osim toga, djeca imaju pribor koji se sastoji od pločica sa slovima koje djeca povezuju u neku riječ, potom slijedi pisanje na ploči i, u konačnici, na papiru (Philipps, 1999). No, kako se razvija vještina pisanja, uz to se razvija i vještina čitanja, pa tako postoji mogućnost korištenja malih predmeta koje je onda potrebno povezivati s karticama na kojima je ispisan naziv. Osim takvog tipa kartica, postoje kartice na kojima su slike, uz koje se slažu odvojeni nazivi slika (Philipps, 1999). Područje jezika vrlo je često povezano s kozmičkim odgojem,

kada je riječ o imenovanju i opisivanju nečega (Philipps, 1999). Kada djeca ovladaju vještinom čitanja i pisanja, potiču se na samostalno pismeno izražavanje te im se nudi razlikovanje vrsta riječi (Philipps, 1999).

Bogatstvo materijala u području jezika, djeci predškolske dobi omogućava usvajanje, kako čitanja, tako i pisanja, što će pri prelasku u redovni sustav osnovne škole omogućiti lakše svladavanje obrazovnog sadržaja iz predmeta Hrvatski jezik. Iako valja naglasiti kako u tom predškolskom razdoblju nije riječ o poučavanju slova i čitanju kao što se to odvija u školi, već je riječ o usvajanju znanja i vještina kroz rad sa materijalom, što djeca onda percipiraju kao igru.

7. Razvijanje logičkog uma u matematici

Maria Montessori uvela je pojam matematičkog uma. Smatrala je kako matematika nije nešto nedostižno, nego da svatko ima potencijal razviti matematičke sposobnosti i razvijati svoj matematički um. Uz to, isticala je kako su sposobnosti pojedinaca u području matematike oblikovane okolinom, odnosno iskustvima stečenim u okolini. Rana iskustva u ovom području od velikog su značaja, stoga se može uočiti velika povezanost s područjem sensorike u kojem djeca na nesvjesnoj razini usvajaju predznanja za kasnije učenje matematike. Tako se crveni prutovi u sensorici razlikuju po duljini, smeđe stepenice po debljini i ružičasti toranj po veličini kocki od kojih je sačinjen. Tijekom baratanja s tim materijalom djeca uočavaju razlike u dimenzijama tih predmeta jer ih uspoređuju. Upravo je to jedan od načina ulaska u područje matematike. Materijal u predškolskim ustanovama, koji se koristi za matematiku, uvijek odgovara potrebama djece i vrlo je konkretan. Djeca lako mogu samostalno rukovati njime (Buczynski i sur., 2019). Materijali u ovom području omogućuju djeci da igrom i primjerima stvaraju temelje za kasnije učenje matematike. Dakle, djeci je omogućen kontakt s apstraktnim idejama koje su konkretizirane materijalima. S pomoću osjetila redaju, razlikuju, broje, uspoređuju i samim time, razvijaju matematičko razmišljanje (Šagud, Toplek, 2018).

Nakon korištenja konkretnih materijala djeca često imaju želju prijeći na apstraktniju vrstu rada (vježbaju neke računske operacije i sl.). Dakle, postoje i vježbe u kojima je prisutan mentalni rad. Do te razine apstraktnosti djeca dolaze onda kada im materijali, kojima su se do sada koristili, više nisu potrebni. Kao i u svim drugim područjima, i ovaj pribor slijedi sva načela koja su karakteristična za Montessori pribore. Materijali se kreću od jednostavnog prema složenom, od konkretnog prema apstraktnom itd. Matematika se predstavlja djeci određenim redoslijedom. Prvo se predstavlja količina, nakon toga simboli, a kada se usvoji oboje, nastoje se povezati i u konačnici, uvježbavati ponavljanjem različitih vježbi. I u ovom području postoji kontrola pogreške koja ne dolazi od osobe koja radi s djecom, nego od samog materijala. Primjerice, vježbe se ne mogu dovršiti ako ih djeca nisu odradila kako treba ili postoje uz materijal rješenja koja onda djeci osiguravaju mogućnost provjere onoga što je napravljeno u vježbi (Buczynski i sur., 2019).

Materijali se mogu grupirati u 6 kategorija. Kreće se od brojeva i količine do 10. Nakon toga slijede materijali koji uvode djecu u dekadski sustav, linearno brojanje, računske operacije i, u konačnici, osnovne zadatke s računskim operacijama, kao što su zbrajanje, oduzimanje, množenje, dijeljenje i razlomci. Vježba s brojkama od brusnog papira vježba je koja prethodi

pisanju brojki, slično kao što je u jeziku pisanje slova. Riječ je o brojevima od 0 do 10. Djeci se pokazuje izvođenje vježbe. Prelazi se prstom po brojci od brusnog papira onim smjerom kako bi se brojka pisala na papiru, nakon čega se broj imenuje. Zatim djeca promatraju i pokušavaju ponoviti tu vježbu. Sve se to ponavlja svakim sljedećim brojem. Osim toga, u predškolskom razdoblju u Montessori programima velika pažnja pridaje se i geometriji. Materijal u ovom području, slično kao i u području matematike, oslanja se na osjetilna iskustva. Dakle, od velike je važnosti da djeca imaju mogućnost rukovanja senzomotoričkim materijalom. Iskustvo koje djeca steknu tijekom rukovanja likovima i tijelima u tom predškolskom razdoblju stvorit će predznanje koje će biti potrebno za usvajanje znanja u redovitoj nastavi. Ovo područje razlikuje nekoliko grupa materijala. Tako se razlikuju materijali za proučavanje crta, kutova i mnogokuta, materijali za proučavanje odnosa između tih likova kao što su jednakost, sličnost i sukladnost, materijali za proučavanje površina i, u konačnici, geometrijskih tijela (Buczynski i sur., 2019)

Osim navedenoga, postoji i niz drugih materijala s pomoću kojih djeca usvajaju znanja iz matematike. Postoje prutići plavo-crvene boje koji se mogu slagati. Tako djeca mogu brojiti njihove dijelove, što je vježba koja im omogućava razumijevanje veličine od 1 do 10. S tim su povezana i drvena vretena. Naime, postoje određeni pretinci s brojevima od 0 do 9. U ovoj vježbi uvodi se broj 0. Vretena se pridružuju pretincima i dolazi se do zaključka da se pretincu za broj 0 ne pridružuje ništa. Isto tako, djeca usvojenost brojeva mogu utvrđivati igrom u kojoj uzimaju papiriće s brojem iz košarice i donose određen broj nečega u prostor (npr. tri olovke) (Philipps, 1999). Zatim slijedi igra sa zlatnim perlama kojima djeca usvajaju pojmove poput desetice, stotice i tisućice. Djetetu se u ruke daje 1 zlatna perla i navodi mu se da je to jedinica. Potom mu se pokazuje prutić s 10 takvih perli i to mu se predstavlja kao desetica. Na isti način 10 desetica predstavlja mu se kao stotica, a 100 desetica kao tisućica (Philipps, 1999). Kako bi djeca baratala količinama nakon upoznavanja s brojevima, daje im se uputa da donesu 3 desetice i sl. Za brojeve od 11 do 20 ili do 100 postoje posebne kuglice i ploče, uz prutiće. Kuglice su u ovom slučaju šarene boje. Svaka boja predstavlja jedan broj (npr. zelena boja predstavlja brojku 2). Osim na ovaj način, računске operacije mogu se uvježbavati i na pločama. Postoje i kontrolne ploče na kojima djeca sama provjeravaju riješeni zadatak. Za vježbanje su ponuđeni već zadani zadatci za provođenje određenih računskih operacija koje djeca onda mogu, u konačnici, riješiti korištenjem pribora koji je ponuđen u te svrhe (Philipps, 1999).

Istraživanja koja su se bavila matematičkim umom, kao što je istraživanje autora Hallumoğlu, Orhan-Karsak i Maner (2021), pokazuju višestruke prednosti Montessori

programa u ovom području. U istraživanju je sudjelovalo tridesetero djece predškolskog uzrasta podijeljenih u eksperimentalnu i kontrolnu skupinu. Kontrolna skupina radila je prema konvencionalnom programu, dok je eksperimentalna skupina radila prema Montessori programu. Rezultati istraživanja pokazali su veću uspješnost djece u eksperimentalnoj skupini kada je riječ o vještinama ranog matematičkog zaključivanja (Hallumoğlu, Orhan-Karsak, Maner, 2021). Nadovezujući se na prethodno, istraživanje u području matematike autora Faryadija iz 2017. godine ispitivao je Montessori metodu učenja s fokusom na područja matematike, kritičkog mišljenja i vještine rješavanja problema. Konkretno istraživanje se provodilo na uzorku od 180 djece vrtićke dobi. Koristile su se mješovite metode za provođenje istoga. Istraživanje je pokazalo da Montessori metode učenja matematike u vrtićkom razdoblju uvelike pozitivno utječu na znanja iz matematike pa su tako djeca koja su poučavana Montessori metodom nadmašila svoje vršnjake u velikom postotku, čak za 72,2 %; dok njihovi vršnjaci nisu bili poučavani Montessori metodom. Stoga istraživanje potvrđuje učinkovitost Montessori metode u poboljšanju znanja iz matematike (Faryadi, 2017). Uz to, istraživanje je potvrdilo da korištenje Montessori metode uvelike pomaže budnosti učenika i potiče njihovo kritičko mišljenje te vještine rješavanja problema (Faryadi, 2017).

Matematika kao područje u Montessori programu obiluje materijalima za usvajanje znanja i razvijanje logičkog razmišljanja. Materijali svojom strukturiranošću, od konkretnijih pa sve do apstraktnijih omogućavaju stjecanje znanja iz matematike. No, i ovdje valja naglasiti kako nije riječ o direktnom poučavanju matematike, već se taj proces odvija preko materijala koje djeca isto kao i u jeziku i u drugim područjima, percipiraju kao igru. Djeca tako usvajaju brojeve preko brojeva od brusnog papira pa sve do računskih operacija putem ploča za računanje kao materijala za apstraktniju razinu matematičkog zaključivanja. Ovakva znanja, kao što su potvrdila i istraživanja, iznimno su razvijena kod djece uključene u Montessori programe. Samim time ta znanja olakšati će usvajanje nastavnog sadržaja iz predmeta Matematika u prvim razredima osnovne škole.

8. Kozmički odgoj

Kozmički odgoj temelji se na razumijevanju povezanosti čovjeka s prirodom i sa svim drugim živim, ali i neživim svijetom. Maria Montessori u središte stavlja dijete koje je prijeko potrebno poučavati toj odgovornosti prema planetu i drugim živim bićima (Kelam, Grejza, 2022). Cilj kozmičkog odgoja jest uspostaviti kontakt sa svijetom na interdisciplinarnan način s pomoću čega djeca istražuju i otkrivaju svijet koji ih okružuje. Ovo je interdisciplinarno učenje jer kombinira kemiju, fiziku, zemljopis, biologiju, astronomiju i povijest, s ciljem omogućavanja stjecanja znanja i razumijevanja svijeta i svemira, iz čega proizlazi odgovornost prema prirodi i kulturi u kojoj se nalaze (Seitz, Hallwachs, 1997).

Kozmički odgoj specifičan je po tome što odgojitelji u ovom području imaju najveću slobodu proširivanja materijala za korištenje. Kozmički odgoj ni u kojem se slučaju ne ograničava samo na originalni pribor koji se u tom području koristi. Dakle, riječ je o jako širokom području. Kako bi se djeca upoznala sa svakim od navedenih područja, prijeko su potrebni materijali koji im to omogućuju. To su najčešće globus, karte s pomoću kojih se upoznaju s temeljnim zemljopisnim pojmovima, *puzzle* za upoznavanje s kontinentima i zemljama te zastave pojedinih država. Kada je riječ o zoologiji, odgojitelji sami osmišljavaju pribor za upoznavanje životinja u svojoj okolini i na cijelom planetu. Najčešće je riječ o *puzzlama* životinja, staništima i dijelovima tijela pojedinih životinja. Kod vježbi za botaniku na sličan se način osmišljavaju materijali za upoznavanje biljaka u bliskoj okolini. Dakle, postoje *puzzle* s biljkama i njihovim dijelovima, herbarij, pa čak i mikroskopi. Povijest je isto tako dio kozmičkog odgoja koja se djeci približava pričanjem povijesnih priča, katalogima odjeće pojedinih povijesnih razdoblja i slikama; umjetnost slušanjem glazbe i promatranjem slika; etika pričanjem priča o dobru i zlu te igrama kojima djeca uče kako nenasilno riješiti sukob. Nadalje, antropologiju djeca upoznaju običajima, nošnjama i plesom; evoluciju pričanjem priča o postanku svijeta; ekologiju upoznavanjem s ugroženim biljkama i životinjama, sortiranjem otpada i pravljenjem komposta. Napokon, u području astronomije djeca se upoznaju sa Sunčevim sustavom i našim planetom. Kozmički je odgoj kompleksan i obuhvaća sva područja čovjekova života. Djeca u tom području upoznaju sebe i svijet oko sebe. To područje može se prilagoditi različitim uzrastima. Primjerice, mala djeca mogu samo stavljati figurice životinja na kartu gdje smatraju da su određene životinje zastupljene, dok starija djeca mogu uvježbavati jezik imenima kontinenata, biljaka i životinja. Uz to, mogu se uvesti i aktivnosti poput crtanja i pisanja (Philipps, 1999).

Može se reći kako je u kozmičkom odgoju osnovni materijal okruženje u kojem se djeca nalaze. Važna je i inovativnost odgojitelja i sposobnost pobuđivanja interesa kod djece za određena znanja. Ovo područje utemeljeno je na sadržajima i znanjima koja pobuđuju maštu i apstrakciju kod djece osnovnoškolske dobi. Osim toga, djecu se uvijek potiče na istraživanje, propitivanje, eksperimentiranje i promatranje. U kozmičkom odgoju koriste se različite vrste izvora, primarni i sekundarni. Često se provode projekti kao dio kozmičkog odgoja u kojem aktivno sudjeluju sva djeca. Uvijek se odabire određena prikladna tema na kojoj se temelji cijeli projekt (Buczynski i sur., 2019).

Kozmički odgoj pruža različita znanja. Omogućava djeci spoznavanje sebe i svijeta u kojem se nalaze. Osim toga, djeca stvaraju sliku o važnosti svojeg mjesta u svijetu, ali i kako je sve u prirodi povezano. Dakle, u ovom području stječe se niz općenitih znanja koje će im olakšati tranziciju u osnovnu školu tijekom usvajanja znanja iz određenih predmeta poput Prirode i društva. Osim toga, kozmički odgoj važan je i za razvoj jezičnih vještina i znanja iz jezika jer je isprepleten s područjem jezika, tijekom čega se utvrđuju i znanja iz jezika, što će se kasnije odraziti na usvajanje znanja iz hrvatskoga jezika.

9. Metodologija rada

9.1. Predmet istraživanja

Iskustva i mišljenja odgojiteljica angažiranih u Montessori predškolskom programu vezanih uz pripreme djece za ulazak u redovni sustav osnovne škole.

9.2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je dobiti uvid u pripremanje djece predškolske dobi prema Montessori programu za uključivanje u redovni sustav OŠ, što će se prikazati kroz iskustva odgojiteljica koje vode Montessori program.

9.3. Zadatci istraživanja

Temeljem prethodno postavljenog predmeta i cilja istraživanja provedeni su intervjui s odgojiteljicama Montessori dječjih vrtića u kojima su:

1. ispitana iskustva odgojiteljica u pripremi djece za njihovo uključivanje u redoviti osnovnoškolski sustav
2. utvrđene vrste i načini korištenja materijala i metode učenja djece u Montessori programu na temelju iskustva odgojiteljica
3. utvrđeni socijalni oblici rada koji se koriste s ciljem razvijanja socijalnih vještina djece
4. ispitana mišljenja odgojiteljica o prednostima i nedostacima Montessori programa oko pripreme djece za ulazak u redoviti osnovnoškolski sustav
5. utvrđena iskustva odgojiteljica o načinima suradnje vrtića i roditelja djece uključene u Montessori program.

9.4. Metode, mjesto i vrijeme istraživanja

Metoda koja se koristila u ovom istraživanju je metoda intervjuiranja, točnije provodili su se polustrukturirani intervjui s odgojiteljicama djece uključene u Montessori programe vrtića *Radost* u Zadru (Područni objekt Višnjik II) te vrtićima *Savica*, *Trnsko* i *Maksimir* u Zagrebu. Intervjui s odgojiteljicama izvan grada Zadra provodili su se *online*, dok se intervju s odgojiteljicom iz Zadra provodio uživo u prostorima vrtića. Prije samog razgovora prikupili su se sociodemografski podatci o sugovornicama kako bi se opisao uzorak. Uz to, obavljen je i posjet vrtiću kako bi se dobio uvid u prostor, materijale i okruženje u kojem se odvija program, pri čemu je korištena istraživačka metoda promatranja. Dakle, u ovom je istraživanju korištena kombinacija dvaju istraživačkih metoda, ali u različitom obuhvatu ispitanika/objekata u kojima je provođeno istraživanje. Navedeno je metodološki opravdano s obzirom na standardizaciju materijalne opremljenosti vrtića, uključenih u realizaciju Montessori programa, što znači da je dovoljan uvid u jedan od objekata u tome smislu, dok se razgovor utemeljen na iskustvu odgojiteljica obavljao s određenim brojem zaposlenica svih spomenutih ustanova. Podatci su se prikupljali u razdoblju od 10.4.2024 – 7.5.2024. godine.

9.5. Uzorak istraživanja

Uzorak ovog istraživanja je neprobabilistički, a sačinjavaju ga odgojiteljice dječjih vrtića *Radost* (područni objekt Višnjik II), *Savica*, *Trnsko* i *Maksimir* u Zagrebu. Proces uzorkovanja podrazumijevao je stupanje u kontakt s pedagoginjom svakog vrtića i ravnateljicom koje su odobrile istraživanje i intervjuiranje odgojiteljica koje su, također, upitane za pristanak i dobrovoljno sudjelovanje u istraživanju.

9.6 Obrada i analiza podataka istraživanja

Nakon stupanja u kontakt s odgojiteljicama i njihovog dobrovoljnog pristanka na istraživanje, uslijedilo je provođenje intervjua. Intervjui su provedeni tijekom travnja i svibnja 2024. godine. Ukupno je provedeno 7 intervjua, od toga je 1 intervju proveden uživo, u prostorima vrtića, a ostalih 6 intervjua je provedeno online preko aplikacije *Zoom*. Većina intervjua je provedena online zbog različitog mjesta boravka istraživačice i sugovornica. Sugovornicama su tijekom provođenja intervjua još jednom ponovljeni uvjeti istraživanja kao i njihova prava na anonimnost i odustajanje u bilo kojem trenutku. Sugovornice se usmeno još

jednom upitalo za pristanak na uvjete istraživanja, između ostalog i na snimanje diktafonom te sudjelovanje u istraživanju, nakon čega je uslijedila provedba intervjua. Nakon prikupljanja podataka, uslijedila je transkripcija intervjua u programu MS Word te analiza podataka koja je podrazumijevala deskriptivnu i tematsku analizu transkripata intervjua. U analizi i interpretaciji rezultata sugovornicama su dodijeljene oznake od S1 do S7 kako bi se osigurala anonimnost.

10. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

Nakon provođenja intervjua sa sugovornicama izrađeni su transkripti. Uslijedila je tematska analiza podataka dobivenih iskazima sugovornica. Kodiranjem intervjua dobivene su teme koje će konkretnije biti obrađene u nastavku rada. To su: strukturiranost i usvajanje rutine, samostalnost i poticanje razvoja samostalnosti, razvoj socijalnih vještina, predčitalačke vještine i znanja iz jezika, razvijanje logičkog uma u matematici, spoznavanje sebe i svijeta oko sebe u kozmičkom odgoju, uloga odgojitelja u Montessori programu, praćenje napretka djece, suradnja s roditeljima, posebnosti Montessori programa u pripremi djece za ulazak u redovni sustav OŠ, prednosti Montessori programa u pripremi djece za ulazak u redovni sustav OŠ, nedostaci Montessori programa za ulazak u redovni sustav OŠ te viđenje tranzicije djece uključene u Montessori program u redoviti sustav OŠ. Osim intervjua, provedeno je i sustavno promatranje jednog Montessori vrtića što će biti detaljnije prikazano nakon analize intervjua.

10.1. *Strukturiranost i usvajanje rutine*

Strukturiranost je jedna od istaknutijih značajki Montessori programa. Važnost strukturiranosti dana i aktivnosti istaknule su i sugovornice. Naime, dan je određen gotovo jednako u svim Montessori vrtićima. Djeca usvajaju rutinu i navikavaju se na određena pravila i vremenske okvire u kojima se obavljaju aktivnosti. Ovo je važno istaknuti jer strukturiranost dana i aktivnosti u Montessori vrtiću na indirektan način dovode do toga da se djeca prilagođavaju planu rada i aktivnostima koje su raspoređene tijekom dana. Ova strukturiranost dana, odnosno aktivnosti kroz dan, mogu se dovesti u vezu sa strukturiranošću koja je prisutna u redovnom sustavu osnovne škole, što navodi na zaključak da bi ta strukturiranost mogla olakšati tranziciju u redoviti sustav osnovne škole, kao vid indirektna pripreme. Sugovornice su stoga opisale prosječan dan u vrtiću i aktivnosti koje se provode pa čak i vremensko trajanje aktivnosti. Posebnost je ta što djeca predškolske dobi nemaju odmor. Dok mlađa djeca odmaraju, djeca predškolske dobi se bave aktivnostima vezanima uz pripremu za školu. Najčešće je riječ o rješavanju radnih listova ili materijala specifičnih za stariju dob. Osim raspoređenih aktivnosti, sugovornice su iznimno navodile čak i zvuk zvona za započinjanje i prestajanje bavljenjem aktivnostima. Ovakav način započinjanja i prestajanja s radom podsjeća na onaj u školskom sustavu gdje se određuje vrijeme rada zvukom zvona.

„...vrtić, skupina počinje raditi od 7:30, od 7:30 do 9 sati se djeca okupljaju i za to vrijeme je znači obrok, doručak i slobodne aktivnosti koje nisu vezane za Montessori program. Znači to je simbolička igra i nekakve igračke koje su estetski, ne samo estetski i materijali tih igračaka su kvaliteta nekakva i djeca onda prema svom interesu izabiru ono što žele raditi. Od 9 do 11, 11:15 se radi s priborom i isto tako djeca prema svom interesu koriste taj pribor, ako dijete nema ideju što bi radilo taj dan, to se vidi, onda odgojitelj pristupa tom djetetu i pita ga što bi volio raditi i onda to dijete s odgojiteljem radi nešto što bi htio. Međutim djeca predškolske dobi najčešće dođu odgojitelju i kažu „nauči me nešto novo“ ili „nauči me nešto teško“, s obzirom da Montessori ima jako dobro razrađene pribore za sve dobi, onda postoje i ti pribori iz jezika i iz matematike koji djeci te dobi...znači to je zbrajanje, oduzimanje, množenje, dijeljenje, čitanje, pisanje, tako to i analiza, sinteza i onda se to jednostavno radi i onda nakon recimo 10:30 se prekida rad s priborom, znači zvuk zvona započinje rad s priborom i završava i onda nakon toga slijedi elipsa koja se radi svakodnevno. U elipsi sva djeca imaju...Znači sjedimo u elipsi, u sredini elipse je stolić sa kalendarom, izabire se vođa elipse taj dan, na poleđini tog kalendara pišu imena vođa taj mjesec tako da svako dijete može bit vođa jednom u tom mjesecu i onda taj vođa određuje zadatke taj dan. Znači broje se djeca, gleda se kakvo je vrijeme, mijenja se kalendar, slaže se suđe i to je to. I onda nakon te elipse, slijedi boravak na zraku. Ok, znači nakon elipse ide se van ili ide se u dvoranu zavisi od vremenskih uvjeta, onda ide ručak i onda djeca koja nisu predškolci imaju dnevni odmor, a predškolci u predprostoru rješavaju nekakve radne listove, eventualno koriste pribor ili nekakve inačice pribora i to vam je u principu to i buđenje je u 14:30 i onda je užina i djeca polagano odlaze kući. Postoje i nekakvi programi kao što su sport, engleski jezik, gimnastika na koji su djeca upisana, znači neki odu na to, u principu i onda odgojitelj s ostalom djecom, ne znam radi sa nekakvim slikovnicama, nekakve igre, manipulativne, nešto za što djeca imaju interes“ (S3)

Montessori program ima pozitivan učinak na motivaciju djece za rad s materijalima i motiviranost općenito zbog svojeg vrlo posebnog pristupa djeci, razvoju djece i materijalima kojima se koriste. Naime, korištenjem materijala javlja se Montessori fenomen ili drugim riječima normalizacija. Riječ je o dubokoj koncentraciji djece koja se bave određenom aktivnošću. Vrlo lako djeca provode i duže vrijeme baveći se nekom aktivnošću. Sugovornice su navodile kako je moguće dostići da djeca provedu 30 do 60 minuta u nekim aktivnostima.

Činjenica da se može dostići ovakva mogućnost koncentracije na duže vrijeme i zadržavanje na određenoj aktivnosti od velike je važnosti za koncentriranost na nastavi tijekom koje školski satovi traju 45 minuta. Dakle, djetetu u tom kontekstu neće biti teško provesti vrijeme u nekoj aktivnosti i sjediti duže vrijeme, iako treba napomenuti kako motivacija često ovisi i o aktivnostima kojima se pojedinac bavi. No, samo iskustvo provođenja dužeg vremena u određenoj aktivnosti doprinosi lakšem prihvaćanju 45-minutnog školskog sata, što je isto tako vid pripreme na indirektan način za ulazak u redovni školski sustav.

„...mislim da je Montessori djeci lakše zato što su oni tijekom dana ipak fokusirani na jednu stvar, a što škola upravo traži, koncentraciju 45 minuta, a oni to već imaju u vrtiću. Fokusiranje na pribor koji se izabere, ali je on fokusiran i onda je on samo malo produžio vrijeme fokusiranja na nešto, a ovaj drugi koji je raspršen, divergentan njemu će biti teško sjedit, jer on samo sjedi i rješava radne listiće, nama su radni listići najmanja stavka za pripremu za školu, najmanja...“ (S3)

Ono čemu normalizacija ili Montessori fenomen još doprinosi jest disciplina, odnosno tišina u radu i koncentriranost. Vježbe koje se započnu odrađuju se do kraja. Nikada se ne ostavlja nedovršeno ono što je započeto. Ovo će biti važno kada djeca uđu u redovni sustav. Tada će već biti naviknuta na tihi rad i smirenost u nastavi. Sugovornice su upravo iz tog razloga navodile kako nije potrebno održavati disciplinu, kao što je to potrebno u humanističkim vrtićima. To je ujedno prednost kod djece koja pohađaju Montessori programe.

„Imaju oni i unutarnju disciplinu, to je nešto što je, što ih potiče kao nekakvo...To je vrijeme nekakvog traženja sebe, prvo što me zanima, pa kako ću to...Znači i onda kada se usredotoči jednostavno, samo sebe disciplinira da napravi to od početka do kraja i da na kraju kada to završi i spremi, znači to je opet nekakav...Ta disciplina je...može se široko shvatiti, ali evo to je nešto što, što sam ja najviše primijetila, znači kada dijete se usredotoči na nešto, jednostavno samo sebe disciplinira. Ok, sad to sam si sve pripremio sada ću to...Time se baviti i onda ono imate koji puta osjećaj da djeca uopće ne percipiraju nikoga oko sebe jer su stvarno uronjeni u ono što rade pa je to isto jako zanimljivo pogledat i na kraju kad završe to nekakvo zadovoljstvo učenjem evo“. (S1)

Kako bi se disciplina održala, važnima se ističu i pravila. Odgojitelji upoznaju djecu s pravilima ponašanja i rada u Montessori programu tako da djeca nauče slijediti ta pravila. Dakle, može se zaključiti kako djeca nemaju poteškoće u slijeđenju pravila ponašanja i pravila u načinu rada. Samim time, tijekom ulaska u redovni školski sustav slijeđenje pravila ponašanja

i načina rada ne bi trebalo predstavljati poteškoću za usvajanje i praćenje kod djece koja su bila uključena u Montessori program.

„Pa nije čak nešto da se nju treba održavat, sama se održava jer imamo kao to je općenito u Montessoriju tako jer to su ta pravila, u principu to je to, kako radimo, ako si zaboravio tako napravi i to je to, ne mogu reć nešto da ima problema s disciplinom u odnosu recimo na redovne programe, kad usporedim kad sam nekad prije radila u redovnim programima, općenito nema jer oni jako, jako dobro prihvaćaju ta neka pravila da je to tako.“ (S2)

Osim vremena i aktivnosti tijekom dana, strukturiranost se odnosi i na sam prostor i pripremljenu okolinu. Naime, prostor je uređen tako da je prilagođen djetetu, a originalni su materijali fiksni i stoje uvijek na istom mjestu. Materijali koji se izrađuju i materijali vezani za godišnja doba, projekte i slično se mijenjaju. No, originalan materijal uvijek je postavljen na istome mjestu i prati razvoj djeteta. Materijali su posloženi od jednostavnijih prema složenijima, od konkretnijih prema apstraktnima, a područja su međusobno povezana. Ovakav raspored materijala ujedno doprinosi razvijanju samostalnosti kod djece vraćanjem materijala na za to predviđeno mjesto.

„...uglavnom trebamo imati jedan veliki prostor i na zidovima sobe dnevnog boravka su fiksirani neki pribori, što bi bilo jako teško da se to svake godine mijenja. Ali sam Montessori koncept je napravljen na taj način da ide, prvo su životno praktične pa su osjetila pa je jezik pa je matematika pa je taj kozmički tu negdje uz jezik, to je nekakav koncept. Mijenjamo životno praktične jer to osmišljavamo sami, imamo osnovne vježbe koje postoje po onome što smo mi učili, to je uvijek tu, ali svake godine, tijekom godine znači mijenjamo te vježbe, matematika je više-manje ista i u principu pribori stoje na istim mjestima jer na taj način ih u biti djeca znaju vratiti natrag. Ono što je nama važno je to da su samostalni u svemu pa i u tome da odlažu stvari na isto mjesto gdje su ih i našli. Ako bi mijenjali često to tijekom godine, to bi bilo dosta teško izvest, tako da u principu recimo na kraju godine po nekakvom dogovoru možda dogovorimo da ovo sad neće biti tu, nego će biti tu, ali to nisu nekakve velike promjene u pitanju.“ (S3)

Zaključno, iskustva odgojiteljica su pokazala kako strukturiranost ima ulogu u kasnijoj tranziciji u osnovnu školu. Strukturiranost dana od dolaska u vrtić, vremenski određenih aktivnosti, pa sve do započinjanja i prekidanja aktivnosti na zvuk zvona obilježja su strukturiranosti u ovom programu. Ova strukturiranost priprema djecu na strukturiranost dana

u školi, odnosno vremenski točno započinjanje dana te vremensku određenost školskih satova. Osim toga, normalizacija kao fenomen u Montessoriju na indirektan način doprinosi pripremanju djece za redoviti obrazovni sustav. Sugovornice su navodile kako djeca u nekim aktivnostima mogu provesti čak i do 60 minuta, stoga im školski satovi koji traju 45 minuta neće biti nepoznanica. No, ovdje treba istaknuti kako su to birane aktivnosti, što uvelike doprinosi vremenu provedenom u aktivnostima. Samim time nije potrebno održavati disciplinu jer su djeca, između ostalog, naučila pravila te se tih istih pravila i pridržavaju, što je isto tako od velikog značaja za discipliniranost u razredu. Osim toga, strukturiranosti doprinosi i prostor koji je fiksna uz minimalne promjene, što utječe na usvajanje rutine kod djece.

10.2. *Samostalnost i poticanje razvoja samostalnosti*

Sugovornice su navodile samostalnost kao važan aspekt pripreme djece za kasniji polazak u školu. Samostalnost je ujedno i jedan od temelja Montessori pristupa, odnosno rad s djecom temelji se na načelu „Pomozi mi da to učinim sam“. U radu s djecom često ih se potiče rečenicom „Probaj sam“, tako se kod djeteta razvija samopouzdanje, uz svladavanje određene vježbe ili vještine, što je isto tako važan aspekt odgoja. Dakle, djeca otkrivaju svoje sposobnosti. Nakon nekoliko uzastopnih pokušaja svladavaju određenu vježbu ili aktivnost pa samim time manje ovise o odraslim osobama i samostalniji su. Samostalnost se u Montessori programima potiče svakodnevnim aktivnostima, kao što su pranje ruku, oblačenje, vezanje tenisica, objedovanje, pospremanje i rukovanje lomljivim posuđem od keramike i stakla. Samostalnost se očituje brigom o sebi, stvarima i osobama oko sebe, što je od velike važnosti za ulazak u redoviti osnovnoškolski sustav.

„Pa općenito kroz to područje samostalnosti, centar samostalnosti, te neke kao vježbe koje rade, plus znači kroz te rutine koje svi imamo, ne znam, dolaziš u vrtić pa si sam poslužuješ doručak jer to je eto tako, poslužuješ ga, ako eventualno nešto ne znaš, zamoliš prijatelje da ti pomognu pa onda nakon nekog vremena i ti naučiš. U principu da, kroz te neke situacijske poticaje jel, spremanje za van, spremanje za dvoranu sve to ide kao samostalno, velim plus kad vidimo da nekom nešto šteka, onda znali smo recimo kad nam dođu ta mala djeca, znali smo im u krugu organizirat, onda oni donesu iz garderobe svoje jakne pa onda u krugu kao vježbaju to im dođe kao vježbica, vježbaju zakapčanje, otkapčanje, zakapčanje, otkapčanje...Velim kroz Montessori vježbe i kroz neke kao rutine u danu vježbaju

samostalnost. I recimo da jesu, primijeti se to da jesu samostalniji, nego ova druga djeca iz drugih, iz redovnog programa.“ (S2)

Osim svakodnevnih rutina, Montessori program potiče samostalnost i s pomoću materijala u centru za samostalnost kao što su okviri s vezicama, pincetni hvat, ručni rad, izrađivanje stvari i slično. Ovakve aktivnosti potiču i razvijanje mikromotorike, što je od iznimnog značaja za razvoj grafomotorike kasnije u jeziku i tijekom usvajanja vještine pisanja u školi. Dakle, riječ je o razvijanju pokreta ruke, šake i rotacije zgloba.

„...principu priprema za školu je u stvari priprema za život koja kreće i od područja samostalnosti, znači školski obveznici recimo u tom području samostalnosti, u svakodnevnom životu, recimo nude im se određene aktivnosti koje će im razvijati njihovu grafomotoriku, odnosno njihovu preciznost pokreta, kao što je na primjer pincetni hvat, kao što je na primjer, evo recimo aktivnost šivanja, prenošenja recimo pincetom, znači nekakve vrlo ja bi rekla delikatne stvari, znači pokreti koji su im potrebni da bi savladali to početno čitanje i pisanje. Recimo to pisanje je taj tronožac što neki kažu, znači onaj troprst kad se stavi, to je taj pincetni hvat koji se, koji se recimo vježba sa djecom u tom području. Pa onda na primjer, znači ti svi pokreti se onda javljaju i koriste i u drugim područjima, na primjer u početnom čitanju i pisanju, to područje jezika...“ (S1).

Sugovornice su izdvojile niz situacija u kojima djeca razvijaju samostalnost. Najzastupljeniji je način u svakodnevnim situacijama u kojima se djeca uče brinuti o sebi i drugima (oblačenje, pranje ruku, hranjenje i slično). Djeca koja pohađaju Montessori program u ovim su aktivnostima u potpunosti samostalna. Osim toga, postoji i centar za samostalnost u kojem djeca pomoću vježbi usvajaju određenja znanja i vještine poput vezanja, šivanja i sl. Dobra razvijenost samostalnosti kod djece isto će tako biti od velikog značaja pri tranziciji u redovni sustav osnovne škole zbog toga što im neće biti potrebna pomoć odraslih u svakodnevnim aktivnostima vezanima uz osobnu higijenu i brigu o sebi.

10.3. Razvoj socijalnih vještina

Socijalni oblici rada u Montessoriju su različiti iako je dominantan individualan rad zbog dizajna materijala koji je predviđen za individualno korištenje. Nešto manje zastupljen je rad u paru prilikom čega djeca isto tako razvijaju socijalne vještine zajedničkom suradnjom, ali

i kroz aktivnosti suradnički uče. Iako su odgojiteljice naglašavale da nikada nije riječ o učenju kao takvom, već se sve odvija kroz igru. Uz individualne aktivnosti i aktivnosti koje djeca odrađuju u paru, sugovornice su navele i postojanje grupnih aktivnosti u kojima djeca isto tako komuniciraju i suradnički uče. Kao uobičajeni primjer navele su vrijeme u krugu. Izmjenjivanje socijalnih oblika rada u vrtiću svakako doprinosi razvoju socijalnih vještina kod djece koja surađuju, komuniciraju i provode vrijeme u igri, što će biti od velikog značaja za uključivanje u redoviti obrazovni sustav, druženje i suradničko učenje s vršnjacima.

„rade najviše individualno, ali rade i u parovima pa dakle, mi ponekad imamo i te socijalne igre gdje sudjeluju svi oni koji žele, dakle, to je dosta onako šaroliko ajmo reć, dakle, opet je sve vezano uz dječji interes, znači kad mi smatramo da...znači ta elipsa je dio grupne aktivnosti, a to je svakodnevno. Postoje djeca koja žele biti sama i omogućujemo im to, znači ima svega, nije ništa baš je tako ili tako, ima svega, svakodnevno ima svega“ (S3)

Razvoj socijalnih vještina potiče i mješovitost skupine. Starija djeca pomažu mlađoj djeci tijekom određenih aktivnosti i pokazuju im vježbe koje mlađa djeca žele usvojiti. Dakle, uče se spremnosti na pomoć i suradnju. Ovakvim pristupom starija djeca postaju sigurnija u sebe i svoje sposobnosti te osjećaju zadovoljstvo pri pomaganju drugima.

„A socijalne vještine najčešće kod tog ukazivanja da pomognu jedni drugima, ako se djeca samo isključivo na odgojitelja fokusiraju, onda uvijek znamo reći to i to dijete ti je tu, to ti je prijatelj, pitaj njega, pomoći će ti on i naravno da pratimo kako taj proces ide. To suradničko učenje svakodnevno se događa.“(S7)

Mješovitost skupine doprinosi različitim interesima djece, ali i manjem broju sukoba. No, iako postoji manji broj sukoba, sugovornice su navodile kako se oni ipak znaju dogoditi. Samim time, djeca su naučena mirno ih rješavati razgovorom i određenim igrama, što je isto tako neophodno za komunikaciju u razredu i pri druženju sa vršnjacima.

„Mi jednostavno u Montessoriju živimo, da li dolazi do nekih nesuglasica? Dolazi ko i u obitelji, neko možda nešto kaže, ono pusti me ili nešto, ali u principu o tome znamo razgovarat, već na početku kad ulaze kroz te igre nauče nenasilno rješavat sukobe. Stvarno ja ne pamtim, ja mislim da se u ovih 12 godina nitko nije ono, da je došlo do fizičkog nekakvog, verbalnog je bilo, svađanje, to je uvijek, pazite to su djeca sa različitim životnim iskustvima i načinima rješavanja, to su mala djeca, neki

možda i slabije govore i onda u tom momentu kad žele nešto objasniti, a ne mogu, naravno da dolazi do frustracije.“(S5)

Osim svakodnevnih situacija, za razvoj socijalnih vještina u Montessori programima sugovornice su istakle karakteristične igre s pomoću kojih djeca usvajaju pravila ponašanja i pravila u komunikaciji u različitim socijalnim kontekstima. Sugovornice su navodile i vježbe uljudnosti, socijalizacijske igre i dramatizaciju. Samim time, djeca prije same tranzicije u redoviti sustav imaju jako dobro razvijene socijalne vještine.

„...predškolci nemaju tu potrebu za dnevnim odmorom u dnevnom ritmu te oni najčešće rade radne zadatke ili pripremaju se za školu, međutim kako smo primijetili da dramske i igre socijalizacije ih jako vesele i da moramo raditi s njima i na govoru, na razvoju govora, a i da se ne pretvori priprema za školu samo u rješavanje radnih zadataka, u to poslijepodnevno vrijeme dok se jedna djeca odmaraju, dok se mali odmaraju, starija djeca, najčešće predškolci rade ostale zadatke, to mogu biti likovne aktivnosti, kolaž, rezanje škarama, šivanje ili čitanje priče iz vlastitih kartica, Montessori materijali, kartice imenovanja, tu smo integrirali te dramske igre i igre socijalizacije“ (S5)

„Vježbe uljudnosti, znači to je nešto što spada u područje samostalnosti, to su znači, tamo imamo kao, te kao skupine, ono kao samostalnost pa ima ono briga o sebi, briga za okolinu, ono kao gruba motorika i ima znači taj dio kao i to spada u tu neku brigu za okolinu, ali to su kao te neke vježbe di... To je nešto recimo što kod nas u programu zamjenjuje simboličku igru. Vježbe uljudnosti, ajde sad idemo raditi vježbu kako se ponašaš kad dođeš kod frizera? I onda neko je frizer, neko je klijent koji će reći dobar dan pa će se lijepo s njim razgovarati ili ne znam, ajmo sad vježba uljudnosti, kako se ponašaš kad dođeš prijatelju na rođendan? Pa jedan glumi tog koji dolazi na rođendan, jedan glumi slavljenika, ovi glume neke koji tamo već sjede. Znači vježbe tih nekih kao uljudnih fraza ili ne znam, vježbamo kako se ponašaš kada dolaziš u dućan pa se oni kao poslože, ko radi u dućanu, ko je već u dućanu, ko čeka u redu i tako, to su te točno se tako zovu vježbe uljudnosti, a spadaju u područje samostalnosti.“ (S2)

U Montessori programu djecu se neprestano potiče na suradnju, empatiju, međusobno pomaganje, solidarnost i poštovanje, što je od ključno za djelovanje u grupi kao što je razred, ali i za odnose s drugim ljudima tijekom života.

„Da, malo je drugačije nego u redovitom programu, jer nema tih toliko grupnih zajedničkih aktivnosti i nema tog nekakvog kaosa u Montessoriju pa dosta zapravo tog se može u krugu napraviti. Dosta se u krugu potiče na zajedništvo, na suradnju, na empatiju, na prepoznavanje emocija i tako nekih stvari, a i ovo kada i krenu raditi sa nekim materijalom i priborom pa, ako netko ne zna pa se obrati prijatelju, znači međusobna suradnja i učenje.“ (S4)

Socijalne vještine od iznimne su važnosti ne samo za školu (kako bi se djeca što lakše uključila u razrednu skupinu) nego i u kasnijem životu, radu i životu s drugim osobama. Sugovornice su isticale kako se u programu izmjenjuju različiti socijalni oblici rada, s naglaskom da djeca najčešće rade individualno, ali isto tako su navodile zastupljenost rada u paru i u grupi. Ovakav je način rada značajan zbog toga što nalikuje izmjeni socijalnih oblika rada u nastavi. Djeca su naučena raditi i individualno, i u paru, i u grupi, što im isto tako može olakšati tranziciju. Ono što je specifično za Montessori, mješovite su skupine. Sugovornice su navodile kako upravo ta mješovitost utječe na razvoj socijalnih vještina tako da starija i mlađa djeca komuniciraju, uče jedni od drugih i traže pomoć kada je to potrebno. Uz to, djeca koja pohađaju Montessori programe naučena su mirno rješavati sukobe razgovorom i određenim igrama, što je od iznimne važnosti općenito u komunikaciji i djelovanju u grupi. Osim navedenoga, istakle su se i igre socijalizacije i igre dramatizacije s pomoću kojih se djeca uče pristojnom ponašanju, načinu komunikacije i ponašanju u određenim situacijama, što isto tako doprinosi razvoju socijalnih vještina, uz poticaje odgojiteljica na empatiju i suradnju.

10.4. Predčitalačke vještine i znanja iz jezika

Jezik je jedno od područja u Montessori programu koje je iznimno bogato materijalima preko kojih djeca usvajaju vještine kao što su čitanje i pisanje, prepričavanje priča, širenje vokabulara i sl. Ovakva znanja omogućit će lakšu tranziciju u redoviti osnovnoškolski sustav. Sugovornice su navodile upravo znanje iz jezika kao jedan od čimbenika koji će olakšati tranziciju djece iz vrtića u redoviti osnovnoškolski sustav. Montessori program specifičan je i po svojem centru za jezik jer se materijali razlikuju po stupnju kompleksnosti, od jednostavnijeg prema težem. Djeca kreću od metalnih umetaka, slova od brusnog papira i pisanja u pijesku za usvajanje vještine pisanja i razvijanja grafomotorike.

„ U stvari ajmo od početka, znači postoji vježba koja se zove metalni umetci koja priprema djecu na pisanje, znači to je povlačenje linije od do, znači da vam, ne znam, previše bi vremena potrošili da ja vama sad to sve...Znači vježba metalni umetci, kontrola stiska i pokreta od crte do crte, znači predvježba za pisanje“ (S3)

„...Pa onda na primjer, znači ti svi pokreti se onda javljaju i koriste i u drugim područjima, na primjer u početnom čitanju i pisanju to područje jezika. Koristimo materijale, oni osnovni, to su slova od brusnog papira i krećemo sa malim tiskanim slovima. Nekada je kažem, Maria Montessori djeci većinom pokazivala pisana slova, danas s obzirom na kurikulum djeca u školama uče... Tiskana slova, uopće ne uče pisana slova u prvom razredu pa onda i mi evo kao sustručnjaci međusobno komuniciramo pa onda manje koristimo u priboru ta pisana slova, iako je za razvoj pokreta i razvoj određene...Znači ja sad to ovako moram i konkretno pokazati (pokazuje rukom) je bolje da oni usvajaju ta pisana slova da bi dobili tu mekoću i usavršavanje tog zgloba koji će im onda kasnije trebati, a tiskana slova ja bih rekla usporavaju te njihove pokrete...“ (S1)

Nakon jednostavnijih materijala, preko kojih djeca uče pisanje slova i razvijaju grafomotoriku, nastavljaju uvježbavati pisanje u crtovlju, bilježnicama i crtančicama kao vidu vježbe pisanja. Dakle, djeca po završetku Montessori programa usvajaju vještinu pisanja i čitanja u potpunosti.

„...Naravno da tu postoje pisanke, oni se vesele pisanju u bilježnicama i pisanju u crtančicama, to je nešto što ih čeka u školi, znači to je jedan osjećaj da su već veliki, da su oni veliki i da se oni spremaju za školu, imaju crtančice, imaju pisanke...“ (S5)

Osim pisanja, na visokoj je razini i usvojenost čitanja. Prvo djeca uče čitati preko kartica, a kasnije u krugu čitaju knjižice i slikovnice koje su nešto zahtjevnije, drugoj djeci i odgojitelju. Rade i na vještini pripovijedanja. Nerijetko prepričavaju pročitane priče i uče se razgovijetnom govoru i načinu izražavanja. Ovakve vježbe bit će korisne tijekom učenja čitanja u osnovnoj školi jer su ta znanja već usvojena ranije u vrtiću. Dakle, i usvojenost čitanja i pisanja isto je tako čimbenik koji olakšava tranziciju u redoviti osnovnoškolski sustav.

„...Aha, recimo pročitamo slikovnicu, slikovnica im je kasnije dostupna, oni uzmu slikovnicu, jedna oponaša odgojitelja pa prepričava, pokušava se sjetiti što smo mi govorili, slike ih asociraju na to, prepričava ostaloj djeci pa onda im postavlja pitanja kao što smo i mi postavljale“ (S6)

„...Postoje i knjižice za čitanje, to je isto može se reć nekakav standard isto koji odgojitelj izrađuje sam, to je za onu djecu koja su može se reći već automatizirala, odnosno već znaju sva slova i onda automatiziraju to čitanje obično u tišini i to mogu biti različite teme, da li su to kontinenti, može biti samo kao pojam, ali je uvezen u knjižicu. Ja sam recimo prošle godine u suradnji sa roditeljima izrađivala knjižice sa roditeljima za čitanje kroz 4 godišnja doba. Prema Mariji Montessori svako godišnje doba ima svoju boju pa su tako i moje knjižice. Podloga je bila u toj boji, a na svakoj stranici je bila fotografija djeteta u nekoj akciji u tom godišnjem dobu pa na primjer, Ivan bere jabuke, prikazuje dječaka koji bere jabuke, a dijete znači čita i ovoga složila sam to prema tim bojama i to je bilo djeci jako, jako zanimljivo i neki su na taj način naučili puno brže čitati, neki su počeli čitati koje nije to možda interesiralo pa sam ih na taj način privukla, ali prvenstveno školske obveznike, znači to nisu mlađa djeca...“(S1)

Najzastupljeniji materijali u jeziku svakako su različite vrste kartica, nomenklaturne kartice, kartice imenovanja preko kojih djeca usvajaju pojmove i čitanje povezivanjem određenih kartica s određenim sličicama. Karticama se širi vokabular i ujedno usavršava vještina čitanja.

„...Zatim isto koristimo početna, znači kartice koje sadrže početno slovo i onda sličice gdje dijete onda treba rasporedit. Znači u gornjem dijelu s lijeva na desno poreda ta slova, te kartice s početnim slovom i onda izvlači jedan red i onda uzimajući karticu stavlja ispod svakog pojma koji počinje tim slovom. Recimo, ako uzmemo neki primjer životinje, bik, bizon znači to će dijete stavit pod slovo B, ne znam, pod P, pauk, puran, evo recimo na taj način, ali isto tako to tematski ovisi o interesu djece dosta često mijenjamo...“(S1)

„...Evo ja mislim da sam puno toga rekla barem što se tiče jezika, ali da još ne zaboravim isto jako važno, nomenklaturne kartice. To su kartice imenovanja, na različite teme gdje se....Sastoji se od dva reda, kada se slaže, slažu se u dva niza, u stvari odozgora prema dolje, u jednom nizu se nalaze kartice koje imaju sliku i pojam, a na drugoj strani se nalazi razrezano to isto samo što je razrezano, pojam je odvojen, od fotografije, tako da djeca, znači mlađa djeca će uparivati prvo fotografiju, a tek poslije pojam, dok će recimo starija djeca i ona koja imaju interes za to će čitati, odnosno počinje se sa globalnim čitanjem. Znači oni percipiraju to kao fotografiju i onda uparuju to kao fotografiju, tek onda kasnije, „Aha koje bi to

slovo bilo?“, „Da li je to neko koje imam ja u svojem imenu?“, znači to je nekakav taj slijed koji ovoga meni djeca koji puta kažu i prepričaju kako su recimo do nečega došli, kako uspoređuju ili jednostavno traže pomoć, ajde mi reci ili mi napiši ili pokaži, eto tako da ono trudimo im se isto pokazati da to učini sam kao što je i moto pedagogije Marie Montessori...“(S1)

Osim čitanja i pisanja, djeca vježbama mogu prepoznavati glasove u riječima, pa čak i neke vrste riječi, kao što su imenice, preko materijala koji se zove farma. Kada je riječ o prepoznavanju glasova u riječi, koriste se materijali kao što su mali predmeti i pokretna abeceda preko kojih djeca lakše mogu prepoznati određeni glas u riječi. Tako zadiru i u područje fonologije. Slovima mogu stvarati nove riječi i rastavljati ih. Dakle, riječ je o analizi i sintezi riječi koju djeca u Montessori programu upoznaju preko materijala.

„...I vrlo brzo usvajaju i slova i te nekakve po zvučnosti, to nešto tek onda ide, poslije imamo tu pokretnu abecedu, gdje ono uzima isto tako mali predmet koji imamo u rezervi, uzme bubamaru i onda napiše bubamara, onda dobije crtovlje i onda sve to napiše u crtovlju i onda nakon svega toga napiše to u svoju bilježnicu, jer imaju bilježnice iz jezika i iz matematike. Znači jako jedna razrađena i strukturirana stvar...“(S3)

„...Zatim od materijala, znači razvijamo njihovu analizu i sintezu, to je na primjer kroz vježbe stvaranja, na primjer imamo sličica i početno slovo gdje dijete stvara, pomoću malih oblutaka stvara slovo, ima slovo na toj kartici i sličica koja...Na primjer, I kao iguana i dijete mora sa tim oblucima formirati, stavljati te oblutke na to slovo i na taj način formirati slovo...“(S1)

„...Jedan od još ja bi rekla standarda za jezik je farma, seosko gospodarstvo, to je model koji je od drveta, većinom od drveta, farma koja je na jednoj podlozi, znači staja drvena koja ima ograde i tu se nalaze domaće životinje, da ne nabrajam sada sve, ali ovaj...To je recimo za razvoj jezika, odnosno svih vrsta riječi. Ja konkretno sa djecom sam radila samo imenice i glagole,“ Što radiš?“ i „Što je što?“, ali nikako da se spremim i da koristim pridjeve. Znači ta farma se može koristiti za sve vrste riječi. Na početku djeca najviše manipuliraju tim predmetima pa se igraju, rastavljaju ih i razlažu, ali na taj način isto potičem ih na nekakvo opisivanje, pričanje, pripovijedanje i tako evo...“(S1)

Jezik je iznimno bogato područje u Montessori programu. Obiluje materijalima koji su posloženi od jednostavnijeg prema složenijem, odnosno od konkretnog prema apstraktnom. Ovakav način gradacije materijala pokazao se kao iznimno dobar u Montessori programu zbog toga što djeca po završetku ovakva programa znaju čitati, pisati i vrlo dobro se izražavati. Vještine i znanja u ovom području uvelike će olakšati tranziciju u redoviti osnovnoškolski sustav. Iako ova znanja djeca ne moraju posjedovati kada započinju osnovnoškolsko obrazovanje, djeca uključena u Montessori program ta znanja imaju, stoga većinu onoga što se uči iz jezika u prvom razredu osnovne škole već znaju.

10.5. *Razvijanje logičkog uma u matematici*

Područje matematike obiluje različitim materijalima koji su dizajnirani sa svrhom razvijanja matematičkog uma. No, kako bi se matematički um mogao razvijati, sugovornice su isticala kako je važno znati prepoznati razdoblje posebne osjetljivosti za matematiku.

„Znači mi moramo znati o tom dječjem matematičkom umu, moramo znat kada je razvijen, kada je dijete spremno. U Montessoriju se vodi računa o kritičnoj fazi svakog djeteta, ta kritična faza je za nekoga matematika je ranije, za nekoga je malo kasnije, za nekoga možda neće reći da ne traje dugo ili traje kraće vrijeme, ali matematika je...Znači konkretno radimo, prvo radimo od svega konkretno...“(S5)

Sugovornice su navodile sličnosti s jezikom kada je riječ o učenju brojeva i pisanju istih. Brojevi se mogu učiti pisati i usvajati preko brojki od brusnog papira te njihovim pisanjem u pijesku kao osnova za kasnije usvajanje složenijih vježbi. Dakle, usvojenost brojeva i njihova pisanja svakako su prednosti kada je riječ o ulasku u redoviti sustav.

„...isto imaš brojeve od brusnog papira, isto ide prstićima...prije nego što prođe prstićem senzibilizira prste sa vodom, da mu budu osjetljiviji i da bolje osjeti pokret jer dijete uči kroz sva osjetila...“(S3)

Dekadski sustav nešto je što djeca u području matematike u Montessoriju usvajaju određenim materijalima. Sugovornice su navodile kako se koriste Montessori perle i vretena preko kojih djeca usvajaju brojeve od 0 do 10. Uviđaju važnost broja 0 pri radu s materijalom koji se naziva vretena. Usvojenost ovih znanja bit će temelj za kasnije učenje matematike u osnovnoj školi.

„...imamo uvod u dekadski sustav, imaš jednu jedinicu, jednu deseticu, jednu stoticu i jednu tisućicu. Prvo sve te stvari dijete jako dobro opipa, kaže na što ga to podsjeća, onda brojiš koliko u desetici ima jedinica, onda koliko u stotici ima desetica, koliko u tisućici ima stotica i on to isto super osjeti, jer prvo kreće s osjetilima vid i opip, tek nakon toga ide povezivanje s brojem, a onda ide slaganje višeznamenastih brojeva, a onda ide zbrajanje, oduzimanje, množenje i dijeljenje i to je nevjerojatno koliko brzo oni usvajaju, jedinica, desetica, stotica tisućica. Djeca tek u 2., 3. ne znam kojem razredu, oni to već, predškolci to već sve znaju, naši predškolci to znaju. Oni znaju koliko desetica ima 0, oni znaju koliko tisućica ima 0, jer su naučili 0 na vretenima i oni znaju, jasno im je, povezuju, to je to, to povezivanje i ta gradacija je fenomenalna, jer stvarno ide od lakšeg prema težem i ti s obzirom da imaš instrumentarij i po njemu vidiš da je dijete prošlo koju vježbu i nikad mu ne daješ vježbu da preskoči onu prije nje, imaš strukturu da radi vježbu za vježbom, da se naslanja prirodno, da nadograđuje svoje znanje sa razumijevanjem ne da to bude naučeno napamet, nego da razumije, pogotovo matematiku...“(S3)

„Kažem Vam svaki taj materijal je njima zorno predočen, njima brojka je u stvari neka stvar, recimo to je ono što sam vam rekla...Uvođenje na primjer djeteta u dekadski sustav, kako ono zna 1, 2, 3, 4, 5, 6, znači te jedinice, to je pojam jedinice pa pojam desetice, zato što postoje perle. Jedinice su komad po 1 perla koja se slaže i dijete kada vidljivo složi 10 perli u nizu, odozgora prema dolje i kada uzme spojenu, znači postoji i spojenih 10 perli zajedno, ono zna da je to desetica. Kada ima takvih 10 desetica to je jedna stotica koja je opet spojena kao recimo u jedan kvadrat. Kada ima tih 10 kvadrata, spojeno je u jednu kocku i oni znaju, njima je to igra, oni to na taj način usvajaju, kao naziv te neke igračke, iako oni znaju da mi u našoj skupini nemamo igračke nego imamo pribor...“(S1)

„...onda imaš vretena gdje usvaja 0, znači od 0 do 9, jer opet, 10 je prelazak u novu dekadsku jedinicu, on stavlja te štapiće u svaki...Vretena su...Jedna kao ladica recimo velika podijeljena na 10 dijelova i dijete znači uzima u jednu ruku, kad uzima broj 1, uzme iz zajedničke kutije vreteno i stavi u lijevu ruku, stisne i kaže 1 i stavi ga gdje je broj 1 i onda tako ide sa svim brojevima, ali znači jedna po jedna stvar se radi, kad stavlja onda ih zaveže, ako zna vezati sa mašnom jer mi već...svi predškolci vežu mašne ili zamotaju gumicom i onda kad je sve to puno, onda velimo:

„A kaj s ovim?“ Znači dobije za 0 informaciju da je to prazno, da tu nema ništa...“(S3)

Dodatno za uvježbavanje dekadskog sustava postoji materijal koji se temelji na principu povezivanja broja i količine. Uz to, djeca svakodnevnim situacijama prebrojavaju stvari oko sebe. Ovakva usvojenost osnovnih znanja iz matematike podloga je za kasnije računanje i apstraktniju razinu u ovom području.

„...A onda i mi sami kad izrađujemo materijal matematički, onda na primjer ne znam kad bi bilo vrijeme zime napravili smo, ne znam, 10 oblačića i brojke od 0 do 10 pa pridruži koliko oblačića ima i takve stvari...Na sobovima, sobovi su imali rogove na glavi, il tako nešto pa opet ono brojke uz to, dakle pridruživanje simbol, brojka to što je...I evo to je sad primjer kojeg se sjećam za zimu što smo imali...“ (S4)

„...što se tiče matematike mislim isto da im je bitno jako...To smo skužili, uvijek kroz dan nešto prebrojavamo, uvijek kroz dan, ne znam, kad se prebrojavamo u krugu i to, očekujemo da svi znaju brojeve u vrsti, ti si 1 pa ovaj pokraj tebe...Onako kao u izviđačima se prebrojavaju, 1 pa se okrene prema onom drugom i onda oni jako rano to usvoje, a poslije onda idu ove kao prebacuju sa konkretnog na apstraktno i jako lako im to ide...“ (S2)

U konačnici, djeca predškolske dobi rješavaju zadatke s jednostavnim računskim operacijama. Većinom znaju zbrajati i oduzimati. Neka djeca čak dosegnu razinu gdje mogu dijeliti bez ostatka i množiti brojeve. Kako bi se takvo znanje usvojilo, postoje materijali koji se nazivaju ploče za oduzimanje, množenje, dijeljenje i zbrajanje. Djeca tako mogu uvježbavati naučeno i primijeniti usvojenost ranijeg pisanja brojki i poznavanja dekadskog sustava. Često rješavaju zadatke na papirićima i jedni drugima zadaju određene zadatke.

„Znači sve im je zorno...Recimo zbrajanje i oduzimanje imaju drvene pločice, znači drvene pločice zamjenjuju taj 1 koji je na ploči i onda se te...Ne pločice, ustvari daščice slažu, kad on složi...Zbrajanje dva pribrojnika, kada složi ono dođe do određenog broja, ta količina, aha vidi došao sam do tog broja i onda zna koji je rezultat. Znači nisam potrebna ja i onda kad vidi, aha (nerazumljivo) i staviti uz taj rezultat i onda opet se vratit na mjesto i uzet drugi zadatak i tako rješavat...Tako i za oduzimanje tako da ovaj, kažem u početku oni to sve...I sve ide jedno uz drugo, znači 1 i onda dođeš do 10 i sve tako posloženo jer Maria Montessori je bila vrlo

vična u prirodnim predmetima, tako da je moram priznati vrlo dobro to posložila, mislim djeci je to zanimljivo, njih to fascinira kad oni to slože, „Vidi pa to je isto“. Oni fizički uspoređuju te perle zato što stave jednu na drugu i onda na taj način i grade tu nekakvu...Pojam te količine eto...“ (S1)

Uz jezik, matematika je područje u kojem djeca usvoje veliku količinu znanja u radu s materijalom. Naime, isto kao i u jeziku, i u bilo kojem drugom području, materijali su raspoređeni tako da kreću od jednostavnijeg prema složenijem, od konkretnijeg prema apstraktnom. Samim time, djeca nauče brojeve, dekadski sustav, sve do računanja i usvajanja osnovnih računskih operacija, odnosno zbrajanja, oduzimanja, pa čak i množenja i dijeljenja, što ne usvoje sva djeca. Dakle, usvojenost tih znanja svakako će doprinijeti lakšoj tranziciji kada je riječ o praćenju nastave iz matematike zbog toga što je većina onoga što se uči u predmetu Matematika u osnovnoj školi već naučeno u vrtiću.

10.6. Spoznavanje sebe i svijeta oko sebe u kozmičkom odgoju

Kozmički odgoj područje je koje su odgojiteljice istaknule kao važno za spoznavanje sebe, svojeg mjesta u svijetu i povezanosti svega što nas okružuje. Djeca preko kozmičkog odgoja usvajaju znanja o svemiru, životinjama, biljkama, geografiji i protoku vremena, što je isto tako koristan temelj za neke predmete u osnovnoj školi poput Prirode i društva.

„...Znači općenito sve nešto što je vezano za taj spoznajni dio, znači kognitivni. U svim područjima, ono zoologija, botanika, geografija pa radimo pokuse, radimo kristalizaciju...Jako puno isto imamo...A to je općenito isto u Montessoriju, jako je naglašena suradnja s lokalnom zajednicom, jako puno idemo van pa onda di imaju priliku kao konkretno doživiti,..“ (S2)

Velika se važnost pridaje realističnim primjerima onoga čime se djeca bave. Primjerice, za promatranje biljaka i njihovo razlikovanje provode vrijeme u prirodi. Koriste se primarni izvori kako bi djeca usvojila neke nove vrste životinja ili biljaka.

„...mi svakodnevno u elipsi gledamo promjene u prirodi i oni jako dobro znaju kako se zove drveće u našem vrtiću, to je običan javor, ovo je kanadski javor, ono je japanska trešnja, ono je jasen. Imenujemo sve oko sebe, znači to je Montessori, nazovimo stvari kako jesu, znači nije drvo, je drvo, ali koje drvo? Dakle, što

konkretniji možeš bit, oni jako čuvaju prirodu jer smo ih naučili da je ona važna...“

(S3)

Konkretniji pribor obuhvaća kartice različitih vrsta (kartice s anatomijom biljaka i životinja koje su realistične, kartice s nazivima određenih životinja i biljaka). Osim usvajanja naziva životinja i biljaka, djeca uvježbavaju i čitanje. Ova vježba ujedno je povezana i s područjem jezika.

„...Imamo botanički kabinet, tu opet imamo puzzle, to su vam one klasične puzzle, dijelovi, ne znam, cvijeta, znači biljke, cvijet, korijen, list, drvo, stablo...Riba, ptica, konj, žaba, ali vam je fora u tome što vi imate te puzzle životinja od drveta, vi imate iste takve kartice imenovanja u jeziku, znači vi opet slažete te kartice za početno čitanje i pisanje i samim time od toga, ako radite ne znam konja, onda imate knjižicu za početno čitanje i pisanje i vi s njima čitate, oni već poznaju tekst i onda oni su ponosni, oni zajedno to čitaju...“ (S5)

Osim životinja i biljaka, djeca se upoznaju i s astronomijom (svemirom, Sunčevim sustavom, planetima i sl.). Isto tako važnima ističu poznavanje kontinenata, država, drukčijih kultura, zastava i rasa. Tako ih se uči toleranciji i prihvaćanju.

„Tu djeca usvajaju osim tih znanja i o Zemlji i o kontinentima i o zemljama i o prirodnim procesima, tako i o društvenim normama, o pristojnom ophođenu, kako se slavi rođendan, kako se čestita rođendan, ajmo reći usvajanje i bontona i naravno ono što je jako važno, odgoj za mir, rješavanje sukoba i tako dalje“ (S7)

„Kozmički odgoj recimo poima i na primjer geografske oblike tla. Što im je isto zanimljivo...Zastave, to je djeci vrlo interesantno, znači postoji postolje na kojem su složene zastave, mi imamo zastave Europe, zašto Europe? Zato što je to kontinent na kojem mi živimo i to je ono što djeca na primjer kada imamo proslavu rođendana, uvijek krećemo u velikom svemiru ima jedna galaksija koja se zove Mliječna staza, u Mliječnoj stazi u sunčevom sustavu na planeti Zemlji, na kontinentu Europa, u malenoj zemlji Hrvatskoj u gradu Zagrebu, u dječjem vrtiću X u skupini Mačke, tako se zove moja skupina, ima jedan dječak ili djevojčica koja slavi određeni broj godina. Znači oni i na taj način poimaju i svoje mjesto u svijetu, odnosno globalno. To je nešto što je ovaj i zanimljivo i lakše povežu i taj kozmički odgoj nudi i upoznavanje različitih kultura, hrane, kultura odijevanja, kultura jedenja, plesa, govora, isto tako i jezik, ja govorim nekoliko stranih jezika tako da

onda to isto svoje znanje volim koristiti, a i onda kada neki jezik ne znam, onda kažemo imamo svog prijatelja Google-a koji će nam pomoći u tome... “(S1)

U kozmičkom odgoju značajna je i glazba i instrumenti koje djeca upoznaju tijekom posjeta vrtiću ili vlastitim primjerom ako neko dijete svira određeni instrument.

„I tako znači ono cilj je kroz taj kozmički da se isprepliće i to da nisu samo kartice, nije samo pričanje, knjige, enciklopedije nego da dožive i konkretno pa nam jako puno dolaze u posjet, ne znam iz glazbene škole i tako gdje oni imaju priliku jel, ono kao i vidjet te instrumente i čuti te instrumente... “ (S2)

„...recimo imala sam generaciju djece koja su jako bila glazbena, vrlo su bili muzikalni, puno ih je išlo van na nekakve glazbene radionice, što smo mi onda iskoristili i onda imali i suradnju sa djecom polaznicima glazbene škole pa su donosili svoje instrumente i svirali nam i koje smo mogli onda fizički dodirnuti i vidjeti i evo i opet povezati gdje je koji instrument je nastao, kako zvuči i tako evo... “ (S1)

Riječ je o spoznaji svijeta oko sebe, vlastita mjesta u tom svijetu i načinu na koje je sve to povezano. Ovakva su znanja od doprinose svijesti o sebi i poznavanju svijeta oko sebe, što će se kasnije produbljivati u redovitom sustavu u predmetu Priroda i društvo.

„Kozmički odgoj je isto ovaj jako široko područje, ali dakle, ono ukratko svijet oko nas i što nas okružuje, od vremena, kalendara vremena, dana u tjednu, godišnja doba, do karta, gdje se mi nalazimo, gdje je moj grad, gdje je moja država, gdje sam ja na karti Europe, Svijeta. Svijet onda u kompletu dobivaju. Apsolutno snalaženje u prostoru ja bi rekla isto. “ (S4)

Kozmički odgoj posebnost je Montessori programa. U ovom centru djeca usvajaju svakakva znanja i vještine, no najvažnijim se istaknulo spoznavanje svijeta u kojem djeca žive, vlastita mjesta u svijetu, uloge i funkcije svega što vide oko sebe. Djeca imaju široka znanja iz botanike, zoologije, povijesti, geografije, astronomije i sl. Ovakva znanja mogu se kasnije koristiti u predmetu Priroda i društvo u osnovnoj školi.

10.7. Uloga odgojitelja u Montessori programu

Primarna uloga odgojitelja u Montessori programu jest biti model za ponašanje koji će djeca slijediti, što donosi veliku odgovornost, jer će poslije usvojiti dio ponašanja koja su vidjela u vrtiću. Montessori odgojitelji moraju biti svjesni svoje uloge i činjenice da su modeli za određeno ponašanje. Moraju paziti na nastupanje, gestikulaciju i izbor riječi, ali i ton glasa kako bi bili odgovarajući modeli djeci koja se ugledaju na njih (Garmaz, Tomašević, 2018).

„...odgajatelj je cijelo vrijeme tu da ne mislite (smijeh)...I radimo s njima i jednostavno u Montessoriju imamo, gotovo da i nema onoga da vi stojite i dajete upute, nego vi radite, nužno je da je odgajatelj model, to je u Montessoriju jedna od primarnih uloga koje mi kao odgajatelji na edukaciji učimo. Mi smo modeli, kako se mi ponašamo tako će se ponašati i djeca, ali kasnije čini mi se da kad oni usvoje neko ponašanje, vi njima ne morate više ni govoriti, slobodno možete ne znam biti s nekim u kupaoni, a netko će pospremit, ako se nešto prospe ili nešto, nakon ručka...“ (S5)

Odgojitelji nerijetko izrađuju materijale za svoju skupinu i tako obogaćuju njihovu ponudu. Osim izrađivanja materijala, odgojitelji ih predstavljaju djeci kako bi se mogla služiti njima. Nakon što odgojitelj pokaže određeni materijal, prati dijete i nudi mu pomoć ako je to potrebno.

„Pa prvo je potrebno demonstrirati im to, znači uvijek iznesemo vježbicu, postavimo je na mjesto na kojem će ona stajati i onda ju planiramo u dogledno vrijeme demonstrirati cijeloj skupini, naravno da ponekad ne stignemo, ali djeca primijete tu vježbu pa djeca traže, jedno dijete, dvoje djece da bi radilo tu vježbu, onda im individualno demonstriramo i ako je to neko dijete koje zaista razumije vježbicu i koje je zainteresirano za tu vježbicu, čak je i ono može kasnije demonstrirati ostatku skupine. Najviše to bude sa djevojčicama pa onda jedna djevojčica demonstrira drugoj...“ (S6)

Odgojiteljeva uloga u Montessori programu drukčija je u odnosu na humanistički program. Naime, Montessori odgojitelj mora biti prisutan, ali tako da dijete usmjerava i pruža mu pomoć samo kada je to potrebno. Osim toga, Montessori odgojitelji modeli su za ponašanje djece, što sa sobom nosi veliku odgovornost. Uz to, uloga odgojitelja podrazumijeva izrađivanje i demonstriranje materijala djeci koja će se s tim materijalom koristiti te, u konačnici, moći im

pomoći u radu s istim, ako je to zaista potrebno. Ovakvim načinom rada djeca se uče promišljati i samostalno rješavati probleme. Pokušat će nekoliko puta odraditi vježbu prije nego što potraže pomoć odgojitelja. Ovo se može odraziti i na kasnije obrazovanje u smislu da djeci neće biti u tolikoj mjeri potrebna pomoć učitelja te će pomoć tražiti tek nakon nekoliko pokušaja. Dakle, riječ je o manjoj ovisnosti o učiteljima i njihovoj pomoći.

10.8. Praćenje napretka djece

Praćenje djetetova razvoja u Montessori programu odvija se najčešće promatranjem djece i zapisivanjem bilješki o pojedinom djetetu koje se mogu usporediti, ali i uvidjeti u kojoj je mjeri dijete napredovalo i u kojim područjima. Montessori programi veliku pažnju pridaju i promatranju djece kako bi se pratio njihov napredak. Prate se dječji interesi i cjelokupan razvoj kako bi mu se mogli ponuditi adekvatni materijali sukladno razvoju, a ne dobi. Ovakvo promatranje podrazumijeva vođenje bilješki kako bi se dobila slika razvoja djeteta u dužem razdoblju (Schaefer, 2015).

„...Također i mi samostalno znači unutar skupine, promatranjem isto imamo razvojne mape djece, to nije uvijek jednostavno. U početku sam možda to malo više pravila, sada sam to malo smanjila zato što je ja bi rekla, nemoguće je baš to u detalje to sve, zato što djeca dolaze nam u različito vrijeme, neki borave dvije godine, neki tri, neki četiri neki samo godinu dana i onda je nesrazmjer tog vrednovanja, tako da većinom ono što gledamo je kako dijete manipulira priborom i da li je savladalo te nekakve osnove. Koja na primjer slova prepoznaje, da li zna imenovati recimo evo taj dekadski sustav, da li zna kako se zove (pribor), da li ga zna lijepo pospremiti, vratiti na mjesto, koristiti, evo to je isto važno. Ali evo recimo...Gledali smo u početku...Kada sam startala sam gledala kojem djetetu sam neki pribor pokazala, zato što ta generacija...Startali su svi odjednom, tako da je onda to bilo jednostavnije za voditi, nekako to vrednovanje i onda kada sam im pokazala vježbu, onda sam pratila kada ono zna samo i to sam onda zabilježila u vidu, vrlo jednostavno, plus kad je....Znači ono dvije kolone, sada znam i onda sam uvijek imala neku opasku, ne znam, možda nije precizan, treba još nekakvu možda kratku rečenicu vezano uz svako dijete, dosta je oduzimalo ovaj vremena...“ (S1)

Osim navedenoga, postoji praćenje i preko Montessori instrumentarija gdje se bilježi usvojenost pojedinih vježbi s Montessori materijalom. Uz to, praćenje djece odvija se i uspoređivanjem djetetova napretka s propisanim protokolima razvoja.

„Evo upravo putem instrumentarija, znači imamo instrumentarije koje smo osmislili sami, imamo protokole i kad mi na početku godine ispunimo to nešto, te protokole mi vidimo gdje nam je dijete trenutno i vidimo na čemu ćemo raditi i onda u principu na kraju godine se ponove svi ti testovi. Vidi se u instrumentarijima, Montessori što je dijete najviše radilo, za što dijete ima najviše interesa, diktira koju inteligenciju posjeduje, što ga najviše zanima, a protokol je razvoja vrtički, koji kažu jesmo li uspjeli poboljšati to što nije bilo dobro na početku. A i sve usklađujemo s godinama jer jako je kod djece...2, 3 mjeseca, jako je velika razlika, oni i sazriju u toj nekoj dobi kroz ta 2, 3 mjeseca, znači, ali u principu pratimo ih svakodnevno i što je super, kad oni rade s priborom ti možeš i nekoliko trenutaka i sjest i gledat, samo gledat, gledaš i možeš raditi bilješke i vidjeti što i kako, što je super jer on ima posla, što je super, nama je najgore ubiti na početku godine kad se oni uhodavaju, ovi koji su novi, ovi stari već znaju, dok se uhodavaju, dok ih dovedeš u red, znači to su 2 mjeseca gdje se ti intenzivno...Ne možeš gledati baš sve, ali nakon toga već puno toga možeš...Dva mjeseca nije puno u odnosu na cijelu godinu, veliki dio godine možeš jako dobro promatrati djecu i vidjeti jel fali negdje nešto, evo na taj način procjenjujemo da...“ (S3)

Napredak djece se može pratiti i putem njihovih radova. Najčešće je riječ o crtežima tijekom godine ili pisanju u bilježnice preko kojih je isto tako moguće uvidjeti napredak djece. Aktivnost crtanja dobar je pokazatelj razvoja, primjerice, djeca do 3. godine života tijekom crtanja često samo „šaraju“. S vremenom se sve više razvija vještina pokreta ruke. Tako se poboljšavaju i dječji crteži, stoga je u tom razdoblju ključno poticati razvoj umjetničkih sposobnosti kako bi se ujedno razvijala i grafomotorika te vještine kretanja (Philipps, 1999).

„...trebalo bi imati portfolio za svako dijete, trudim ga se raditi, međutim na tome trebam raditi, to je moja samorefleksija, na tome još trebam raditi (smijeh). Mislim da bi svako dijete trebalo imati svoj portfolio u kojem bi se sad lijepo stavljali, ne sad svaki crtež, svi crteži, ali u nekakvom rasporedu, nekakav onako da ima nekakav slijed, da se vidi napredak. U ovom momentu za predškolce, konkretno što se tiče pisanja, crtanja i ilustriranja jedino što smo za sad najbolje napravili je da djeca predškolci donesu svaki put, donesu na početku godine bilježnicu jednu

geometrijsku praznu i slikaju u nju. Znači dok se druga djeca uspavljaju, oni crtaju, ali na jednoj strani, ima ograničenje, na jednoj strani, znamo pročitati priču pa ilustriraju priču ili mogu nešto nacrtati, ali onda se tu stvarno posvete, ali ako im damo odmah onda oni znaju ispisat sve strane, međutim kad im ograničimo jednu stranu, onda se na toj strani stvarno posvete i tu se vidi super kako crtaju, crtaju, crtaju, onda vidite za jedno 3 mjeseca veliku razliku. Najbolji je ovaj test crtaj sebe sada pa nacrtaj sebe za par mjeseci i onda se vidi ta razlika u detaljima i svemu, onda su smiješni kad dođu listat, onda sami počnu ispravljat neke svoje crteže, recimo to je isto jedan način uviđanja napretka“ (S5)

Kada je riječ o digitalnom praćenju djece, odgojiteljice su navodile fotografiranje i snimanje videozapisa koji služe za kasnije promatranje napretka i rada s određenim djetetom u određenom području u kojem je i ako je to potrebno. Takav vid praćenja često se dijeli i s roditeljima kako bi bili upoznati s djetetovom svakodnevicom i radom.

„...Mi vam jako puno fotografiramo i dokumentiramo dječji rad, izrađujemo svaki tjedan videe od tih fotografija, tako da nam je vrlo jednostavno zapravo uzet fotografije od prije četiri tjedna i pogledat što je to dijete tad radilo i pogledat kako je to radilo, mi to sve dokumentiramo i onda je na taj način vrlo jednostavno usporedit. A pogotovo se naravno prati, ako je dijete u nečem iznimno loše za razliku od druge djece, onda naravno da ga se više i snima i više prati pa je onda jednostavnije uočiti napredak.“ (S6)

Stručni suradnici (logoped, psiholog, rehabilitator) od iznimnog su značaja kada je riječ o praćenju napretka djeteta razgovorima, testiranjima i sl. preko kojih odgojitelji i roditelji dobivaju povratnu informaciju o tome napreduje li dijete i je li mu potrebno pružiti više pomoći u određenim područjima. Kako bi se dijete optimalno razvijalo u svim aspektima, potrebno je pratiti njegov napredak. Ako su kod djeteta neka područja slabije razvijena, odgojitelj ima zadatak raditi na poboljšanju u tim područjima.

„U tome nam pomaže naš stručni tim, naš psiholog koji tako u 10., 11. mjesecu obično vrši testiranje školskih obveznika i prema tom njegovom testiranju on nama daje nekakvu povratnu informaciju, nama osobno, ali i roditeljima na čemu bi dijete trebalo eventualno malo više posvetiti pažnje i mi kao odgojitelji u skupini čime bi se više trebali baviti barem sa svakim djetetom ponaosob i unutar skupine. Također imamo i ta nekakva tromjesečna vrednovanja cijele skupine kada određene karakteristike, znači imamo određene, eto postavke koje pratimo, da li je dijete

pasivno, da li se izlaže opasnostima, da li je povučeno, znači imamo te nekakve ja bi rekla kao izjave, sad da li se slažemo s tim ili ne, je li znači da onda tako dijete okarakteriziramo i onda na temelju toga to statistički obrađuje naš psiholog i onda nam isto daje nekakvu povratnu informaciju kako bi sljedeće tromjesečno razdoblje trebalo biti obogaćeno sa određenim aktivnostima više ili manje ovisno što ja kažem nakon te obrade...“ (S1)

Kako bi se djetetu pružili adekvatni poticaji i odgovorilo na njegove razvojne zahtjeve, prijeko je potrebno pratiti napredak djeteta. Sugovornice navode kako je najčešća metoda praćenja napretka djeteta upravo promatranje (nakon čega se vode bilješke), stvaranje razvojnih mapa, praćenje dječjih radova, fotografiranje i snimanje te, u konačnici, likovno izražavanje. Osim navedenoga, važnim se pokazala i suradnja sa psihologom i logopedom koji daju vlastitu procjenu djetetova napretka, nakon čega se daju upute odgojitelju i roditeljima na čemu je potrebno raditi kod pojedinog djeteta.

10.9. Suradnja s roditeljima

Sugovornice su opisale svoju suradnju s roditeljima kao iznimno dobru. Navele su kako roditelji pokazuju zanimanje za djetetovo daljnje obrazovanje i nastoje biti što više uključeni. Sugovornice su navodile kako se suradnja većinom odvija preko individualnih razgovora, sastanaka s roditeljima i posjetima roditelja vrtiću.

„...gledajte roditelji imaju očekivanja, roditelji se boje da li će njihovo dijete se moć upisat u školu ili ne, naravno da od nas očekuju da smo mi djecu pripremili, jedan od razloga je njihova želja da dijete stekne više znanja ili da ga spremimo za školu, mi imamo dosta pozitivna iskustva s roditeljima...Nema nekakve posebne pripreme moram priznat, informiramo ih, individualni razgovori ili ovako kad imamo prilike razgovarati“ (S5)

„...Tako da je ok je suradnja, a sa predškalcima pogotovo, zadovoljni su oni kad vide zapravo koliko ta djeca u tom...Mislim najviše što oni vide da znaju računat, čitat i spoznajno da su nafilani svim i svačim, ali zadovoljni su da, i suradnja je ok...“ (S2)

„Inače stalno kroz cijelu godinu imamo dan jedan u tjednu, to je četvrtak, ako ne može četvrtak, roditelji mogu nazvati bilo koji drugi dan i imamo individualne

razgovore i naravno roditeljske sastanke i to komunikacijskog tipa kad oni točno mogu osjetiti i aktivno sudjelovati na koji način djetetu približiti i proces učenja i pripreme za školu, ove socioemocionalne, ne samo za školu nego općenito“ (S7)

Suradnja s roditeljima odvija se i zajedničkim radom na pojedinim područjima u kojima dijete ne napreduje sukladno s propisanim protokolima napretka i povratnoj informaciji stručnih suradnika.

„...Pa kažem nakon tog testiranja, roditelji dobivaju upute i od psihologa, ukoliko na nečemu treba raditi kao i mi i onda naravno u tijeku godine imamo individualne razgovore sa svim roditeljima, ali prvenstveno recimo znamo sa školskim obveznicima imati više od dva individualna razgovora, upravo da vide što sada i kako su napredovali. Znači jesu li stvarno spremni. To njih najviše zanima, kako će moje dijete u toj školi, kako će startati, hoće li biti kakvih problema, naravno svatko želi dobro svom djetetu tako da znači ti razgovori i nešto što i ti nekakvi savjeti koji mogu biti svakodnevni, da recimo kod kuće mogu neke stvari organizirati pomoću stvari koje imaju kod kuće, znači kako im pustiti da budu što samostalniji jer na taj način razvijaju te pokrete koji su im važni za pisanje, za čitanje evo, za računanje tu nekakvu usredotočenost i preciznost pokreta...“ (S1)

Suradnja s roditeljima odvija se najčešće preko individualnih razgovora ili na grupnim sastancima. Osim toga, suradnja se odvija tako da se nastoji raditi na nekim područjima u kojima dijete slabije napreduje.

10.10. Posebnosti Montessori programa u pripremi djece za ulazak u redovni sustav OŠ

Kada je riječ o posebnosti Montessori programa u pripremi djece za ulazak u redoviti osnovnoškolski sustav, odgojiteljice su navodile niz posebnosti za koje smatraju da su važne u ovome procesu. Izdvajaju strukturu kao jednu od prednosti čime djeca usvajaju rutinu i mogućnost djelovanja u zadanim okvirima i prema određenim pravilima, što će im kasnije olakšati tranziciju u redoviti osnovnoškolski sustav.

„Da, prvenstveno bih istaknula što Montessori ima jedan točan dnevni raspored, to mi se jako sviđa, da dijete ne može baš uvijek raditi samo ono što želi raditi, mislim da to nije dobra priprema za život, jer ja ne idem na posao kad želim, nego kad

moram i mislim da ih se tako lijepo uvodi i za školu. Dakle, škola počinje u 8:00 sati ne možete doći ni u 8:05, ni u 8:10 ni u 8:30, u 8:00 vi morate biti u klupi. Krećemo samo od škole, a tako nas i cijeli život prati i posao i društvene i obiteljske obaveze, sve to nas čeka i na taj način se djeca pripremaju da poštuju i raspored rada, naravno da se poštuje, ono individualno, naravno da nekome treba duže, nekome manje, ali taj jedan određeni red i to što ipak kad odgojitelj primijeti, mislim može se to i u humanističkom, kad vidite da dijete najčešće želi lego jer je to najjednostavnije naravno da mu ne možete dozvoliti da stalno radi lego, ako vidite da zahtjeva puno vježbi iz jezika, ili iz područja kozmičkog, ili iz praktičnog života, na kraju krajeva gdje puno njih nisu samostalni, upravo zato što roditelji dosta rade umjesto njih.“ (S7)

„Ovako, moj stav je da su prednosti znači ogromne, ogromne, kao prvo, zbog tog jer mi sve vježbice uredno se rade za stolom ili na tepihu, prije svega zbog te strukture di se radi koliko se radi, koliko se dugo treba ipak sjediti, a to je nešto što trenutno u redovnom programu, ajde sad je već malo bolje al, kad se pojavio onako humanistički, jel, ipak se pokazalo kao veliki minus i onda je toj djeci, iz tih redovnih programa jako teško kad dođu u školu kad trebaju mislim 20 minuta sjedit, oni to ne mogu, naši mogu jer im je to normalno...“ (S2)

Socijalne vještine i mješovitost skupine pokazali su se važnima iz iskustva odgojiteljica. Navode kako je upravo mješovitost doprinijela suradnji i zajedništvu djece. Djeca su na neki način pripremljena u ovom segmentu ne samo za suradničko učenje u školi i odnose s drugom djecom i nastavnicima, nego i za život tako da su naviknuti surađivati i komunicirati s različitim ljudima različitih dobi i interesa.

„...djeca su tiša, nema konflikata, znači oni su zaokupljeni sa tim što rade, to što je skupina mješovita je izuzetno važno jer jedni drugima pomažu, mlađa djeca brže usvajaju neke stvari, a starija djeca bildaju sliku o sebi pomažući mlađima to je izuzetno važno, izuzetno važno...“ (S3)

Poseban je naglasak na razvijanju pozitivne slike djeteta o samome sebi, djetetove emocionalne inteligencije, samostalnosti i socijalnih vještina, poticanje tjelesnog razvoja te znanja iz matematike i jezika.

„...Prvenstveno mislim taj način ophođenja prema stvarima, prema ljudima i naravno te njihove, razvoj njihovih sposobnosti, svako dijete od njih je jedna

individua sa nečim u čemu je osebujan i to je nešto što mi isto gajimo i imaju vrlo razvijene predmatematičke i predjezične, odnosno jezične vještine to je nešto što ih mislim...Da ih razlikuje od drugih...“(S1)

„Poticaj razvoja i tu dolaze to izražaja sve dobrobiti od osobne, emocionalne, tjelesne, kognitivne do socijalne, djeca su tu stvarno, stvarno mislim da su i oni koji su možda slabi emotivno ili socijalno, ili kognitivno svakako u Montessoriju osvijestili neku svoju jaku stranu kojom se mogu istaknuti i koju mogu, s kojom mogu sakriti neki...Jel, ko što mi odrasli, imamo neke kompetencije pa onda malo zakamufliramo ono gdje smo loši, tako da mislim da su djeca svjesna svojih kvaliteta da su svjesna svojih različitosti, osviještena je različitost drugih, da smo svi različiti, različitih sposobnost, spremni su pomoći i svjesni su svojih kompetencija.“ (S5)

Sugovornice kao posebnost Montessori programa navode upravo strukturu za koju izdvajaju mnoge prednosti za dijete. Uz to, navode razvijenost socijalnih vještina, mješovitost skupina, koncentraciju i samostalnost kod djece za koju navode da su jako dobro razvijene.

10.11. Prednosti Montessori programa u pripremi djece za ulazak u redovni sustav OŠ

Sugovornice u mnogočemu vide prednosti Montessori programa kada je riječ o pripremi djece za ulazak u redoviti obrazovni sustav. Prije svega riječ je o koncentraciji djece, samostalnosti, spremnosti na suradnju, dobroj socioemocionalnoj razvijenosti te sposobnosti brige o sebi kao jednoj od važnijih prednosti u pripremi djece za osnovnu školu.

„Pa ja nekako mislim da sam vam sad to rekla...Ne znam da li se to očekuje da kažem da svi znaju čitati i pisati, a oni stvarno znaju čitati i pisati, ali ja stvarno osobno mislim da to nije toliko važno (smijeh), ja stvarno osobno mislim da je najvažnije da su samostalni, da mogu voditi brigu o sebi, meni je to nekako najvažnije, zato što...S obzirom da je Montessori okolina pripremljena na taj način da brinemo jedni o drugima i da brinemo sami o sebi, da....Nekako evo to je meni najvažnije, da dijete može otići na wc, da si uzme za jest, ako je gladno da jedno ne čeka, da zna što treba napraviti ako je gladno, stvarno ono, ako se nešto razbije da

zna da treba uzet metlu i počistiti, da nije se ništa strašno dogodilo, nekako meni je to najvažnije, da zna otključat i zaključat vrata kad dolazi u stan...“ (S5)

„Pa upravo ta, razvijanje te koncentracije i pažnje, a do toga dođemo baš na taj način jer je u skupini tišina jer se zna red i raspored i jer su djeca u mogućnosti usredotočiti se na nešto i jer im nitko ne može oduzet pribor koji trenutno imaju jer se zna da kad netko uzme određeni pribor, da je on samo njegov i djeca su onda u mogućnosti usavršiti tu neku vještinu do krajnjih granica, baš zato što im nitko ne uzima materijal, dok u redovitim skupinama to nije tako, uvijek bude ajde podijeli s njim, ajde zajedno i onda dijete izgubi interes i možda se ni ne vraća na neku vježbicu koja je kako da kažem najtraženija i oko koje se najviše djece skuplja.“ (S6)

Osim toga, sugovornice su važnim istakle vještine, znanja i sposobnosti koje djeca posjeduju. Riječ je o općenitom znanju i vještinama pisanja, čitanja, znanjima iz područja matematike, kao što su rješavanje jednostavnih računskih operacija, poznavanje brojeva i dekadskog sustava, prednostima koje su istaknute pri samoj tranziciji u osnovnu školu.

„...Plus, znači prednosti su te što imaju iz područja matematike jako, puno više, više tih spoznaja, jezik pogotovo, kozmičkog i tako i onda jako, ne znam, lakše se ovaj recimo...Recimo taj dekadski sustav kad ga počnu raditi u školi, nije sad da oni se njega sjećaju iz vrtića, ali to im negdje klikne, e da to su one kocke što smo mi radili u vrtiću. Tako da smatram, zapravo sam sigurna da ovoga puno je više prednosti nego nedostataka. Zapravo ja evo ne vidim nedostatke.“ (S2)

Konačno, važnim se istakla intrinzična motivaciju djece za rad. Naime, navode kako djeci, koja pohađaju Montessori program, nisu potrebni ekstrinzični poticaji za rad jer su aktivnosti i materijal napravljeni tako da odgovaraju na zahtjeve razvojnog stadija djeteta.

„Eto taj pribor koji je sam po sebi napravljen da dijete samo uviđa grešku, to mi je jako, jako korisno za dijete, da dijete ne mora dobiti onu pohvalu izvana, pogotovo taj „bravo!“ i „super!“ koji je istrošen i nema nikakvu svrhu. Dijete je zadovoljno samim time što je postiglo i to mu sam materijal govori, dakle dijete pokušajem i pogreškom će doći do rješenja i nitko mu ne treba za to reći bravo i to je u biti ona prva jako važna stvar danas da dobiju tu unutarnju motivaciju, a ne vanjsku koja je ono...U budućnosti mi slični na to koliko će tko lajkova imati na nečemu.“ (S7)

Kada je riječ o prednostima Montessori programa za pripremu djece za ulazak u redoviti osnovnoškolski sustav, sugovornice su istakle brojne prednosti. Navode kako djeca imaju jako dobro razvijenu koncentraciju, samostalnost i socioemocionalnu razvijenost. Osim toga, ističu se znanja iz jezika, matematike i intrinzična motivacija djece uključene u Montessori program kao budućih učenika kojima nisu potrebni vanjski poticaji za rad.

10.12. *Nedostatci Montessori programa za ulazak u redovni sustav OŠ*

Prednosti Montessori programa među sugovornicama istaknutije su u odnosu na nedostatke. Naime, sugovornice su u većini navodile kako ne prepoznaju nedostatke Montessori programa vrlo kratkim i jasnim odgovorima.

„Ne, nema nedostataka, ne vidim problem jer imam dijete koje je u osnovnoj školi i znam što se radi u prvom razredu“ (S4)

„Ne za daljnje ne, nedostataka uvijek ima, ali za uključivanje nema sigurno.“ (S5)

No, iznimno pojedine sugovornice ipak su navele neke od nedostataka, kao što su velika sloboda u smislu biranja materijala i razdoblja bavljenja materijalom, što u osnovnoj školi neće biti moguće, sloboda kretanja djeteta po prostoriji, što isto tako u osnovnoj školi neće biti moguće u onolikoj mjeri koliko je to bilo omogućeno djeci u vrtiću.

„Pa mislim da da, upravo to taj drugačiji princip, znači evo, kao što sam rekla u Montessori skupini možeš raditi do kad želiš, koliko želiš i s kim želiš, a recimo u osnovnoj školi je sat recimo ograničen na 45 minuta, moraš sjediti, u skupini možeš ustati, prošetati, vratiti se, nastaviti, ostaviti si nešto sa strane, a ovdje je sve strukturirano i sve moraš. To je jedna stvar, druga stvar je možda isto ta, kako da kažem, opet ta koncentracija, nemaš tišinu koju imaš u skupini. Isto tako, ako imaš matematiku nakon toga imaš hrvatski, ne možeš pod hrvatskim raditi matematiku, znači dijete ne može ući u taj svoj neki svijet gdje je usredotočeno sto posto jer ne može si vremenski dopustiti da bude usredotočeno na nešto koliko i kada želi“ (S6)

„Pa...Ne znam, možda su dosta samostalni pa bi puno toga htjeli sami, a u školi moraš sad ovako, ne onako, ovdje imaju možda veću slobodu, ako ih sad trenutno nešto ne interesira, krenu na neki svoj interes, to je nešto čega u školi nema s obzirom da su određeni školskim satom. Mislim da je eventualno to.“ (S1)

Osim navedenoga, jedna od sugovornica izdvojila je i strukturiranost kao nedostatak u Montessori programu.

„Pa nedostaci su možda to što je tako na taj neki način rigorozan jer su svugdje zastupljena ta načela prema kojima se radi, svugdje je naglašena ta struktura, ta disciplina, samodisciplina, nije dozvoljena u pravilu simbolička igra koja jako razvija djetetovu maštu i kreativnost i utječe vrlo pozitivno na općenit dječji razvoj, odnosno na igru, a znamo koliko je igra važna u toj dobi i to što su ajmo reć...Kako da kažem...Na neki način drugačija od druge djece koja pohađaju redovit program. Evo na primjer mi smo išli na jednu predstavu, išla su djeca iz cijelog vrtića, u jednom trenutku su sva djeca podivljala, svi su počeli skakat, trčat okolo, nije im to bilo dozvoljeno, odgojitelji su trčali za njima i smirivali ih, a naša djeca su ostala onako sjediti i s poda su gledali što se događa, na taj način su oni zapravo ispali čudni jer ostalih 180 je trčalo i bili su kako to ljudi nazivaju djeca, a naši su ajmo reći bili u strahu, to jest bili su disciplinirani jer su tako naučeni.“ (S6)

Sugovornice su većinom navodile kako Montessori program nema nedostataka kada je riječ o pripremi djece za ulazak u redoviti osnovnoškolski sustav. Neke sugovornice su ipak izdvojile određene nedostatke koji bi mogli otežati tranziciju Montessori djece u osnovnu školu. Primjerice, navele su kako problem može biti sjedenje i nemogućnost kretanja po razredu, nemogućnost bavljenja onime čime se djeca u danom trenutku žele baviti te, u konačnici, jedna sugovornica navodi strukturu za koju ističe kako je previše rigidna za djecu.

10.13. Viđenje tranzicije djece uključene u Montessori program u redoviti sustav OŠ

Percepcija o tranziciji djece u redoviti sustav i načinu na koji će ona protjecati iz perspektive odgojiteljica vrlo je jednostavan proces, bez poteškoća kada je riječ o djeci uključenoj u Montessori program.

„Mislim da to djeca jako jednostavno, zato što vam djeca...To je prednost Montessorija, možemo se vratiti na taj dio gdje oni su savladali čitanje i pisanje slova, abecedu i sve te stvari, grafomotorički su jaki i onda oni jednostavno kad uđu u sustav, uopće se ne moraju zamarati grafomotorikom, pišu, čitaju, je li im bilježnica tu, znaju gdje im što stoji, znaju pribor, poznaju, znaju, povratit ću se, znaju kad su žedni, znaju kad su gladni, znaju gdje su im stvari, šta im treba za

jezik, šta im treba za matematiku i jednostavno dijete ne gubi energiju, strah i nesigurnost u tim primarnim stvarima i može se usmjeriti na tu strukturu, proučavajući socijalnu sredinu, socijalnu okolinu i zahtjeve svake okoline...Znači i to radimo, svaka okolina ima svoje zahtjeve, tako i škola ima svoje zahtjeve i onda jednostavno dijete promatra okolinu i prilagođava se okolini. Djeca su tu jako dobra, mislim da je djeci...Veći je problem roditeljima nego djeci, djeca su ponosna jer idu u školu, sretni su što idu u školu, osjećaju se ozbiljnije, osjećaju se zrelije, dakle govorimo o većini djece, čak i kada plaču i kad su tužni, možda se malo boje, možda su malo nesigurni, ali u principu su, ne treba se brinut oko toga, mislim da je njima taj prijelaz iz vrtića u školu je samo olakotna okolnost, Montessori je što se toga tiče odličan mislim da nemaju tu djeca posebnih problema, mislim“ (S5)

Kada je riječ o usporedbi s djecom koja su pohađala humanistički program, sugovornice su navodile kako su djeca iz Montessori programa u prednosti iako su ovo perspektive nekih od odgojiteljica koje su se osvrnule na razlike na toj razini.

„Neće im ništa manje bit zahtjevno nego djeci iz redovnih programa, ali i dalje sam mišljenja da će se lakše adaptirati u školi nakon ovoga, al isto tako da će im bit zahtjevno uloviti te neke nove rutine di se treba je li 45 minuta bit ovoga u nekoj kao ne znam usredotočenosti, ali kažem opet i dalje mislim da će im bit lakše nego djeci iz redovnog programa, tako da velim, oće bit zahtjevno, ali ja sam mišljenja da će bit manje zahtjevno“ (S2)

Prilagodba na ulazak u redoviti sustav trebala bi prema odgojiteljicama biti bez poteškoća. Navode strukturu kao prednost zbog sličnosti sa strukturom u osnovnoj školi. U konačnici, navode kako su djeca iznimno spremna te da postoji mogućnost i manje motiviranosti zbog prethodno usvojenog znanja.

„ne, ne mislim uopće dapače, ono što se jedino može toj djeci dogoditi je to da im u prvim razredima osnovne škole bude dosadno, jer znaju neke stvari, ne sve, ali većinu toga znaju, nešto s čime će se druga djeca malo mučiti oni će već znat. Eventualno to postoji kao prijatnija da će im bit dosadno i da ga neće učitelj prepoznati kao nekoga tko to već sve zna pa mu možda dati nekakav drugačiji zadatak da mu obogati...To smo već imali prilike vidjeti kroz razgovore, on to zna, jesi nešto novo naučio, on kaže nisam niš, meni je dosadno jer ja sve znam, jedino to. Ovo drugo, nema apsolutno, apsolutno, ta struktura nema veze sa tim da je to nekakva promjena, ovako i onako je djetetu velika promjena jer kreće u školu.

Nažalost mi još nismo došli do toga da surađujemo na jedan način da učitelj koji dobije to dijete iz našeg vrtića nešto zna o tom djetetu, prevelika je razlika u tom prijelazu, ovako i onako. Mislim da je Montessori djeci lakše zato što su oni tijekom dana ipak fokusirani na jednu stvar, a što škola upravo traži, koncentraciju 45 minuta, a oni to već imaju u vrtiću, fokusiranje na pribor koji se izabere, ali je on fokusiran i onda je on samo malo produžio vrijeme fokusiranja na nešto, a ovaj drugi koji je raspršen, divergentan njemu će biti teško sjedit, jer on samo sjedi i rješava radne listiće, nama su radni listići najmanja stavka za pripremu za školu, najmanja.“ (S3)

Važno je istaknuti i iskustvo sugovornice koja je imala povratnu informaciju o napretku u školi skupine koju je vodila u vrtiću. Sugovornica je navela kako su se djeca vrlo lako prilagodila u osnovnoj školi te da su djeca koja su bila uključena u Montessori program bila naprednija u prva tri razreda osnovne škole.

„...Znači ja sam imala iskustva da sam vodila djecu od jaslica, znači od godine i pol do odlaska u školu i ta generacija pokazuje da je to jako dobro za njih, zato što su već kao mali bili uronjeni u to sve, tako da im je taj odlazak u školu bio vrlo, vrlo jednostavan i lagan i postizali su vrlo visoke rezultate. To je generacija koji su sada 5., 6. razred osnovne škole i ono, povratne informacije ne samo od roditelja, nego i od učitelja iz tih škola, žele nas upoznati da vide tko je to njih tako obučio. Znači oni su se odudarali u uspješnosti, bili su puno uspješniji u prva 3 razreda osnovne škole, onda se ta razlika smanjila u 4.razredu, barem su mi tako rekli. Ovi su ih na neki način, ja bih rekla, stigli, ali te nekakve osnove koje su oni dobili, znači da je taj nekakav red, raspored, ta nekakva smirenost, ta nekakva sigurnost koju su oni dobili kad oni to učine sami i odrade sami, to je nešto što ih čini ipak nekako drugačijima. Evo ja to mogu reći i privatno, moje dijete, znači moje mlađe dijete sam isto uključila u Montessori skupinu i ona mi je bila ja bi rekla pokusni kunić (smijeh) i po njoj vidim da taj nekakav red, taj nekakav raspored i dalje traje, iako je ona sad već viši razred osnovne škole, ali na neki način to je njoj pomoglo da bude spremnija, da ode sigurnije u školu, jer djeca su u početku...Ono ne znaju šta očekivati, imaju nekakav taj koji puta i bauk, ali nekako evo želimo ih pripremit da je to samo jednostavno sljedeći korak koji je možda malo veći, taj skok, ali da će se to što ja kažem, da će se oni vrlo brzo naviknuti na sve ono što ih čeka.“(S1)

U konačnici, sugovornice vide tranziciju djece u redoviti obrazovni sustav kao jedan vrlo jednostavan proces. Navode kako su djeca iznimno dobro pripremljena, čak i da će prelazak u redoviti sustav biti jednostavniji za djecu iz Montessori programa nego li za djecu koja su pohađala humanistički program. Jedna odgojiteljica izdvojila je iskustvo vlastite vrtićke skupine koja je u školi postizala iznimne rezultate. Djeca iz Montessori skupine čak su u prva 3 razreda bila u prednosti u odnosu na djecu iz humanističkog vrtića. Ovo iskustvo ide u prilog rezultatima istraživanja koja su potvrdila niz prednosti Montessori programa u odnosu na humanističke programe.

11. Promatranje sa sudjelovanjem – posjet Montessori vrtiću

Kako bi se upotpunili podatci dobiveni intervjuiranjem odgojiteljica, provedeno je sustavno promatranje u dječjem vrtiću prema Montessori programu 30. travnja 2024. godine, zapisivanjem materijala koji se koriste u prostoru i samog izgleda prostora kako bi se dobio uvid u materijale u vrtiću koji su raspoređeni prema područjima. U samoj sredini prostorije nalazi se tepih za jutarnji krug koji je sastavni dio svakog Montessori prostora. Prostor je podijeljen na centre koji sadržavaju različite materijale, odnosno riječ je o različitim područjima koji su odvojeni jedni od drugih. Djeca se koriste materijalima za prelijevanje, maticama i vijcima te materijalima za šivanje koji potiču razvoj mikromotorike. Uz to, koriste se okvirima za zakopčavanje, otkopčavanje i vezanje. To su primjerice materijali koji su specifični za područje samostalnosti. U sljedećem području nalaze se geometrijski ormarić, metalni okviri, ploča, pokretna abeceda, kartice imenovanja, knjige i slikovnice za uvježbavanje čitanja, smeđe stepenice i ružičasti toranj, ploče za računanje, farma i globus. To su primjeri materijala koji su sastavni dio područja jezika, matematike i kozmičkog odgoja. Osim navedenog, u jednom dijelu prostorije se nalazi i likovna sekcija. Sav namještaj u prostoru prilagođen je uzrastu djeteta. Djeca mogu lako baratati namještajem u svojoj okolini. Promatranje je upotpunilo nalaze u istraživanju vidljivim prikazom prostora i materijala koji su se isticali u iskustvima odgojiteljica iz Montessori programa. Na slikama je prikazan primjer prostora koji je uređen prema Montessori načelima, odnosno sastoji se od posebnih centara, polica sa materijalima i elipse, koja se nalazi u samom središtu prostorije.

Slika 1. Prikaz prostora uređenog prema Montessori načelima (URL1)

Slika 2. Prikaz elipse i prostora uređenog prema Montessori načelima (URL1)

12. Zaključak

Montessori program predškolskog odgoja ima niz prednosti kada je riječ o pripremi djece za ulazak u redoviti obrazovni sustav. Istraživanje potkrjepljuje rezultate istraživanja navedene u teorijskom dijelu rada, a koja ističu višestruke prednosti Montessori programa za pripremu djece za ulazak u redoviti osnovnoškolski sustav. Rezultati istraživanja pokazuju kako Montessori program u mnogim segmentima olakšava tranziciju djece u redoviti obrazovni sustav. Točnije, sama struktura Montessori programa pokazala se kao jedan od čimbenika koji na indirektan način priprema djecu za strukturiranost rada koju iziskuje škola. Sugovornice su veliku važnost pridale iznimno razvijenim socijalnim vještinama, samostalnosti djece i načinu rada djece u mješovitim skupinama, što će im kasnije olakšati socijalne kontakte u razrednom odjelu u osnovnoj školi. Važnima su se pokazala i znanja dobivena u područjima jezika, matematike i kozmičkog odgoja. Sugovornice su navodile kako su djeca usvojila vještine čitanja i pisanja te pripovijedanja vježbama u jezičnom području. Nadalje, u području matematike istakla su se znanja kao što su poznavanje brojeva, dekadskog sustava i računanja. U konačnici, znanja iz kozmičkog odgoja, upoznatost sa svijetom oko sebe, shvaćanje vlastite uloge, uloge i značaja socijalnog i materijalnog životnog okruženja djece te poznavanje životinja, biljaka i svijeta u geografskom smislu. Dakle, djeca su usvojila opća znanja o sebi i svijetu oko sebe, što donosi koristi u različitim nastavnim predmetima u osnovnoj školi. Sugovornice su sve navedeno izdvajale kao prednosti. Smatraju kako bi tranzicija u osnovnu školu trebala biti jednostavan proces, bez poteškoća, s obzirom na sve navedeno. Iako su pojedine sugovornice navodile kako bi tranziciju mogla otežati činjenica da su djeca imala slobodan izbor u vrtiću, u smislu izbora aktivnosti i materijala kojeg sada nemaju. Ipak, niz je prednosti ovakvog alternativnog predškolskog programa, što se i potvrdilo drugim istraživanjima, ali i iskustvom sugovornice koja je istakla kako je skupina, koju je vodila u Montessori programu, u prva 3 razreda bila iznimno bolja u odnosu na djecu iz humanističkog programa. Može se zaključiti kako je Montessori program jedan od alternativnih programa koji imaju niz prednosti kada je riječ o pripremi djece za ulazak u redoviti osnovnoškolski sustav.

13. Literatura

Pisani izvori:

1. Buczynski, N. (2019). *Montessori škrinjica: priručnik za učitelje, odgajatelje i roditelje*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
2. Byun, W., Blair, S. N., & Pate, R. R. (2013). Objectively measured sedentary behavior in preschool children: Comparison between Montessori and traditional preschools. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 10, 1-7.
3. Faryadi, Q. (2017). The Application of Montessori Method in Learning Mathematics: An Experimental Research. *Online Submission*, 4, 1-14.
4. Garmaz, J., & Tomašević, F. (2018). Odgajanje opažanjem: neke specifičnosti odnoga prema Montessori pedagogiji. *Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija*, 58(4), 443-464.
5. Hallumoğlu, K. Ö., Orhan-Karsak, H. G., & Maner, F. (2021). The Effect of Montessori Materials Supported Mathematics Instruction on Early Mathematical Reasoning Skills. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 49-59.
6. İman, E. D., Danişman, Ş., Demircan, Z. A., & Yaya, D. (2017). The effect of the Montessori education method on pre-school children's social competence-behaviour and emotion regulation skills. *Early Child Development and Care*.
7. Kayili, G., & Ari, R. (2011). Examination of the Effects of the Montessori Method on Preschool Children's Readiness to Primary Education. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 11(4), 2104-2109.
8. Kelam, I., & Grejza, D. (2022). Kozmički odgoj u kontekstu integrativne bioetike. *Jahr-European Journal of Bioethics*, 13(1), 65-82.
9. Koçyiğit, S., & Kayılı, G. (2008). Montessori eğitimi alan ve almayan anaokulu öğrencilerinin sosyal becerilerinin karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (20), 511-516.
10. Lillard, A. S. (2012). Preschool children's development in classic Montessori, supplemented Montessori, and conventional programs. *Journal of school psychology*, 50(3), 379-401.
11. Lillard, A. S. (2013). Playful learning and Montessori education. *Namta Journal*, 38(2), 137-174.
12. Matijević, M. (2001). *Alternativne škole*. Zagreb: Tipex

13. Milanović, M. (2001). *Skrb za dijete i poticanje ranog razvoja djeteta u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Zrnoprint.
14. Özerem, A., & Kavas, R. (2013). Montessori approach in pre-school education and its effects. *The Online Journal of New Horizons in Education*, 3(3), 12-25.
15. Philipps, S. (1999). *Montessori priprema za život: odgoj neovisnosti i odgovornosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
16. Schaefer, C. (2015). *Poticanje djece prema odgojnoj metodi Marije Montessori: priručnik za odgojitelje i roditelje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
17. Seitz, M. i Hallwachs, U. (1997). *Montessori ili Waldorf?: knjiga za roditelje, odgajatelje i pedagoge*. Zagreb: Educa.
18. Stevanović, M. (2003). *Predškolska pedagogija*. Rijeka: Andromeda.
19. Stevović Havaić, E. (2023). Montessori metoda odgoja i obrazovanja – pregled istraživanja od 2017. do 2022. godine. *Napredak*, 164 (1-2), 121-143.
20. Šagud, K., & Toplek, Ž. (2018). Matematika u predškolskom i školskom razdoblju prema Mariji Montessori. *Poučak: časopis za metodiku i nastavu matematike*, 19(75), 42-56.
21. Yakovleva, E. L. (2023). The development of reading and writing based on montessori educational materials. *Евразийский гуманитарный журнал*, (4), 68-80.

Mrežni izvori:

URL1: Dječji vrtić Radost Zadar, <https://radost-zadar.hr/2022/10/12/montessori-program-u-po-visnjik-ii/> (3.9.2024.)

14. Prilozi

14.1. Kodna lista

Kodovi	Teme
7:30 – 9:00 dolazak djece u vrtić Doručak po dolasku u vrtić Rad s priborom prema individualnom interesu Vrijeme kruga Demonstriranje vježbi u jutarnjem krugu Vježba tišine u jutarnjem krugu Razgovor u jutarnjem krugu Užina nakon jutarnjeg kruga Čitanje priča u krugu Provođenje vremena vani Ručak nakon izlaska van Predškolci koriste pribor i inačice pribora za vrijeme odmora Cikličko ponavljanje aktivnosti u drugom dijelu dana Demonstracija materijala cijeloj skupini Individualna demonstracija materijala Disciplinu nije potrebno održavati Slijeđenje pravila kako bi se održala disciplina Ponavljanje pravila ponašanja od strane odgojitelja Odmor djece Tihi rad za djecu koja ne trebaju odmor Djeca predškolske dobi ne odmaraju Djeca predškolske dobi rade zadatke u vrijeme odmora Samostalno biranje materijala Originalni materijali na fiksnom mjestu Materijali posloženi tako da prate razvoj djeteta Originalni materijali raspoređeni po područjima Prostor se u određenoj mjeri mijenja ovisno o interesima djece Rotacija sobe 2-3 puta godišnje Najčešće se mijenjaju izrađeni materijali Mješovitost skupine omogućuje različite interese Mješovitost kao pozitivan čimbenik koji doprinosi disciplini	Strukturiranost

<p>Pribor dizajniran tako da dovodi do normalizacije Normalizacija dovodi do discipline Montessori fenomen Vježbe se dovršavaju do kraja jednom kada se započnu Zvono kao znak za započinjanje i prestajanje aktivnosti Povezanost različitih područja u Montessori programu</p>	
<p>Osnovno načelo „Pomozi mi da to učinim sam!“ Poticanje na samostalnost rečenicom „Probaj sam!“ Samostalnost u vidu brige o sebi i drugima Briga o okolini u području samostalnosti Vježbe povezane uz svakodnevne rutine Situacijski poticaji za razvijanje samostalnosti Pospremanje nakon igranja Poticanje i razvijanje samostalnosti aktivnostima povezanim s jelom Korištenje pribora za razvoj samostalnosti Djeca samostalno poslužuju jelo Posuđe od keramike i stakla Rukovanje posuđem koje je lomljivo Djeca samostalno pospremaju nakon jela Samostalno presvlačenje Samostalno pranje ruku Montessori okviri s vezicama u području samostalnosti Ručni rad u samostalnosti Tkanje, pletenje, šivanje i sl. Izrađivanje stvari Šivanje kao preduvjet razvoja grafomotorike Područje samostalnosti važno za razvoj grafomotorike Pincetni hvat za preciznost pokreta</p>	<p>Samostalnost</p>
<p>Nepostojanje većih sukoba Mješovitost skupine omogućuje različite interese Postojanje manjih nesuglasica Rješavanje nesuglasica razgovorom Traženje pomoći prijatelja Traženje pomoći odgojitelja Jutarnji krug kao oblik zajedničkih aktivnosti Najzastupljeniji individualan rad Rad u paru Rad u skupini Razvijanje socijalnih vještina razgovorom</p>	<p>Socijalne vještine</p>

<p>Razvijanje socijalnih vještina obilježavanjem događaja Vježbe u paru i grupi najčešće u području jezika Pomaganje starije djece mlađoj Suradnja i međusobno pomaganje djece Zajednička igra Pravo na izbor djeteta s kime želi raditi Dramske igre za razvoj socijalnih vještina Igre socijalizacije Socijalni oblici rada ovise o prirodi aktivnosti Učenje nenasilnog rješavanja sukoba igrom Vježbe uljudnosti za razvoj socijalnih vještina Učenje na čekanje u redu Poticanje na međusobnu suradnju, pomoć i učenje Poticanje na empatiju i solidarnost Učenje društvenih normi svakodnevnim situacijama Suradničko učenje Veliki naglasak na međusobnoj komunikaciji Naglasak na međusobnom poštovanju Banka aktivnost za rad u paru Abakus aktivnost za rad u paru Igra tišine kao grupna aktivnost Tradicijske igre kao grupna aktivnost Vježbe grube motorike kao grupna aktivnost</p>	
<p>Čitanje priča u jutarnjem krugu Izrađivanje kartica u području jezika Kartice za razvijanje predčitalačkih sposobnosti Kartice za razvijanje grafomotorike Izrađivanje knjižica za čitanje Čitanje slikovnica Pisanje slova u pijesku Razvijanje motorike pisanjem u pijesku Prepričavanje priča Nomenklaturne kartice za početno čitanje i pisanje Kartice imenovanja u jeziku Knjige za čitanje Kartice sa slovima Pokretna abeceda Pisanje u bilježnice Pisanje u crtančice Kartice za čitanje i pisanje Metalni umetci kao priprema za pisanje Igra glasova za usvajanje analize i sinteze</p>	<p>Jezik</p>

<p>Prepoznavanje glasova u riječima s pomoću malih predmeta Pisanje u crtovlju Radni listići za razvoj grafomotorike Vježbenice za predškolu Dobra usvojenost čitalačkih vještina Dobra usvojenost pisanja Analiza i sinteza riječi Vježbe stvaranja riječi slovima Povezivanje kartica sa početnim slovima i slikama Čitanje naloga (kartice) Spajanje slika i pojma kojeg prikazuju (kartice) Banka riječi, kutija s pretincima koji prikazuju slova u kojima se nalaze predmeti Farma za učenje vrsta riječi Farma za pripovijedanje Ploče s crtama za ispisivanje slova (crtovlje)</p>	
<p>Kartice i brojevi za osnovne računske operacije Ploča s brojevima i pridruživanje predmeta bojama Parni i neparni brojevi sa žetonima Kretanje od konkretnog prema apstraktnom Brojevi od bruskog papira Pisanje brojeva u pijesku Montessori perle Montessori perle za usvajanje brojeva od 1 do 1000 Perle daju osjećaj za količinu Djeca imaju osnovu za kasniju apstraktnu matematiku Brojanje u svakodnevnim situacijama Jednostavne računske operacije Kartice za pridruživanje broja i količine Vretena za učenje brojeva od 0 do 10 Matematika se oslanja na osjetilno područje Ploča za zbrajanje Ploča za oduzimanje Ploča za dijeljenje Ploča za množenje Djeca predškolske dobi poznaju dekadski sustav Crveno plave gredice za zbrajanje i oduzimanje Trinomski i binomski kocka Materijali za uparivanje brojeva i količine Banka za usvajanje dekadskog sustava Uspoređivanje količine</p>	<p>Matematika</p>
<p>Dijelovi biljaka</p>	<p>Kozmički odgoj</p>

Projekti u kozmičkom odgoju
Puzzle
Puzzle svijeta
 Zemljovid
 Svladavanje čitanja preko *puzzli*
 Poznavanje svemira, planeta, zemalja i
 čovjeka
 Priče u kozmičkom odgoju
 Priča o nastanku svijeta
 Priča o nastanku brojeva
 Priča o nastanku čovjeka
 Pričanje o Sunčevu sustavu
 Poznavanje planeta
 Smještanje planeta
 Upoznatost s državama
 Upoznatost s kontinentima
 Prepoznavanje vlastite države
 Predstavljanje i pričanje o evoluciji za
 stariju dob
Puzzle dijelovi svijeta
Puzzle kontinenti
Puzzle životinja
 Povezivanje anatomije biljaka s anatomijom
 ljudi
 Kartice sa životinjama
 Makete geografskog područja
 Kartice s dijelovima životinja
 Korištenje prirodnih materijala
 Razlikovanje biljaka prema vrsti
 Poznavanje povijesti
 Ukazivanje na važnost i povezanost svega
 Zoologija u kozmičkom odgoju
 Botanika u kozmičkom odgoju
 Geografija u kozmičkom odgoju
 Konkretno doživljavanje stvari odlaskom u
 prirodu
 Poznavanje svijeta oko sebe
 Snalaženje u prostoru
 Znanja o kontinentima i zemljama
 Znanja o prirodnim procesima
 Upoznatost s globusom
 Upoznatost s kalendarom
 Upoznatost s godišnjim dobima
 Upoznatost s protokom vremena
 Poznavanje imena mjeseci u godini
 Svakodnevno ukazivanje na dan, mjesec i
 vrijeme u godini
 Upoznatost sa zastavama pojedinih država
 Povezivanje životinja i kontinenata
 Upoznavanje različitih kultura
 Upoznavanje s glazbom i instrumentima

<p>Montessori način odgoja Struktura kao posebnost Razvijanje koncentracije i tišine kod djece Usavršavanje vještina do krajnjih granica Djeca se pripremaju za školu od ulaska u sustav Djecu se priprema od najranije dobi Priprema djece u svih pet područja Materijali za pripremu za školu postoje u svim područjima Svjesnost o razlikama u zrelosti i sposobnosti djece Intenzivan rad na emocionalnoj zrelosti djeteta Pridavanje važnosti razvoju djetetove pozitivne slike o sebi Manji naglasak na važnost čitanja i pisanja Usvajanje od konkretnog prema apstraktnom Materijali podijeljeni od jednostavnijih prema složenijim Razvoj samostalnosti kao posebnost Montessori programa Poticanje kognitivnog, emocionalnog, tjelesnog i socijalnog razvoja djece Povezanost djece i suradničko učenje Korištenje radnih listova za pripremu za školu Mirnija atmosfera u Montessori programu Priprema djeteta za život Mješovitost skupina kao priprema za Suradnju s različitim ljudima Sigurnost u vlastite sposobnosti Nije riječ o učenju, to je za djecu igra Način ophođenja prema stvarima i ljudima</p>	<p>Posebnosti</p>
<p>Koncentracija djece Samostalnost djece Spremnost na pomoć Usvojenost čitanja Usvojenost pisanja Samostalnost i briga o sebi Razvijenost grafomotorike Discipliniranost i koncentriranost djece na rad Smirenost djece Usvojenost znanja kao prednost Socioemocionalni razvoj Poštovanje rasporeda rada Razvijenost intrinzične motivacije Djeci nisu potrebni ekstrinzični poticaji iz okoline</p>	<p>Prednosti</p>

Dobra pripremljenost i spremnost za školu	
<p>Veća sloboda kretanja i biranja vremena bavljenja materijalom</p> <p>Nedostatak tišine u osnovnoj školi koju dijete ima u vrtiću</p> <p>Fokusiranje na ono što sva djeca rade u OŠ</p> <p>Nemogućnost vlastita biranja aktivnosti u OŠ</p> <p>Rigoroznost i disciplina</p> <p>Nedostatak simboličke igre</p> <p>Bez nedostataka Montessori programa za daljnje uključivanje u redoviti osnovnoškolski sustav</p> <p>Rutina od 45 minuta kao zahtjevna</p> <p>Veća sloboda u vrtiću za razliku od škole</p> <p>Veća razina samostalnog izbora kao poteškoća</p> <p>Strukturiranost Montessori programa kao mogući nedostatak</p>	Nedostatci
<p>Odgojitelj kao model za ponašanje</p> <p>Pomoć odgojitelja ako je to potrebno</p> <p>Odgojitelj sam izrađuje neke materijale po uzoru na Montessori materijale</p> <p>Izrađivanje igara</p> <p>Izrađivanje materijala u sklopu projekata</p> <p>Izrađivanje <i>puzzli</i></p> <p>Izrađivanje nomenklature kartica</p> <p>Predstavljanje materijala djeci</p> <p>Rad na slabije razvijenim područjima kod djece</p> <p>Praćenje osjetljivih razdoblja za svako područje kod djece</p>	Uloga odgojitelja
<p>Fotografiranje djece u svrhu praćenja napretka djeteta</p> <p>Snimanje djece u svrhu praćenja napretka djeteta</p> <p>Promatranje kao metoda praćenja napretka djeteta</p> <p>Individualne bilježnice za svako dijete s bilješkama odgojitelja</p> <p>Svako dijete posjeduje vlastiti portfolio</p> <p>Crtanje, pisanje i ilustriranje kao vid praćenja djece predškolske dobi</p> <p>Praćenje djeteta prema protokolima razvoja</p> <p>Praćenje djeteta u području motorike, govora i socijalnih kompetencija</p> <p>Praćenje djeteta prema Montessori instrumentariju</p> <p>Upisivanje uspješno svladanih vježbi</p> <p>Praćenje usvojenosti osnovnih znanja za OŠ</p> <p>Pisanje bilješki</p>	Praćenje napretka djeteta

<p>Uspoređivanje napretka djeteta s propisanim protokolom razvoja Razvojne mape za praćenje napretka djeteta Check-liste za praćenje napretka korištenjem materijala Vrednovanje djeteta svakih nekoliko mjeseci Provođenje testiranja stručnih suradnika logopeda, psihologa Suradnja s rehabilitatorom</p>	
<p>Sukladno povratnoj informaciji psihologa, roditelji s odgojiteljima rade na poboljšanju slabijih strana djeteta Posjeti vrtiću od strane roditelja Roditeljski sastanci Individualni sastanci Praćenje napretka djeteta s odgojiteljima radovima djece Neki roditelji prakticiraju Montessori odgoj i tijekom odgoja djece kod kuće Dogovori s roditeljima na temelju procjena stručnih suradnika Suradnju s roditeljima opisuju kao jako dobru Roditelji iznimno zainteresirani za pripremu i napredovanje djeteta Roditelji u pojedinim slučajevima zahtijevaju previše od djece (iznimno) Upute roditeljima za rad s djecom sukladno povratnoj informaciji psihologa</p>	<p>Suradnja s roditeljima</p>
<p>Jednostavna tranzicija u redoviti osnovnoškolski sustav Laka prilagodljivost djece iz Montessori programa na OŠ Mogućnost nezainteresiranosti zbog prethodno usvojenih znanja Isticanje veće prednosti Montessori programa u odnosu na humanistički program Struktura u Montessori programu olakšava prihvaćanje strukture u osnovnoj školi Jako dobro napredovanje kasnije kroz školovanje Prednost usporedno s djecom iz humanističkog vrtića u prva tri razreda osnovne škole</p>	<p>Tranzicija</p>

14.2. *Protokol istraživanja*

1. Dob
2. Spol
3. Radni staž
4. Broj djece predškolskog uzrasta u skupini
5. Postoji li u vašem naselju škola koja radi prema Montessori programu?

Materijali i načini učenja u Montessori programu

6. Opišite mi jedan dan u vrtiću.
7. Kojim se materijalima koristite u radu s djecom tijekom pripreme za školu?
8. Izrađujete li i sami neke materijale po uzoru na Montessori materijale?
  - a) Ako da, koja je njihova svrha?
9. Kako upoznajete djecu s materijalima?
10. Kako pripremate okolinu za učenje?
11. U kojim socijalnim oblicima unutar skupina radite?
12. Kako potičete razvoj socijalnih vještina kod djece?
13. Kako održavate disciplinu u skupini?
14. Kako potičete razvoj samostalnosti kod djece?
15. Kako djeca usvajaju znanja iz jezika?
16. Kako usvajaju znanja iz matematike?
17. Što djeca dobivaju kozmičkim odgojem?
18. S pomoću kojih se metoda procjenjuje individualni napredak djeteta?

Percepcija odgojitelja o programu i pripremljenosti djece za redoviti obrazovni sustav

19. Što biste istaknuli kao posebnost Montessori vrtića u odnosu na humanistički program dominantan u redovitim predškolskim ustanovama?
20. Koje su posebnosti pripreme djece iz Montessori programa za prelazak u osnovnu školu?
21. Koji su zahtjevi tranzicije djece iz ovakva programa u redoviti sustav s obzirom na veću strukturiranost redovitog sustava?
22. Što su prema Vašem mišljenju prednosti Montessori programa za daljnje uključivanje djece u redoviti sustav?
23. Što su prema Vašem mišljenju nedostaci Montessori programa za daljnje uključivanje djece u redoviti sustav?

Suradnja odgojitelja s roditeljima u pripremi djece za redoviti obrazovni sustav

24. Opišite Vašu suradnju s roditeljima djece vezanu uz pripremu djece za ulazak u redoviti školski sustav.

Iskustva odgojiteljica o pripremljenosti djece uključene u predškolski Montessori program za ulazak u redovni sustav osnovne škole

Sažetak

U diplomskom radu izneseni su rezultati kvalitativnog istraživanja na temu pripremljenosti djece uključene u predškolski Montessori program za ulazak u redovni sustav osnovne škole. Uzorak istraživanja čine odgojiteljice Montessori vrtića na području Republike Hrvatske. U radu su korištene dvije metode istraživanja. Riječ je o metodama intervjuiranja i promatranja kako bi se dobio dublji uvid u pripremu djece za osnovnu školu iz iskustva odgojiteljica. Nakon provedenih polustrukturiranih intervjuja i promatranja te analize rezultata istraživanja, važnima su se istaknula znanja iz jezika, matematike i kozmičkog odgoja, ali i samostalnost te socijalne vještine djece. Promatranjem se dobio uvid u prostore vrtića i pripremljenu okolinu koja je nužan preduvjet za odgovaranje na individualne potrebe djece. Može se zaključiti kako Montessori program ima niz prednosti. U mnogim segmentima olakšava tranziciju djece u redoviti osnovnoškolski sustav.

Ključne riječi: Montessori, priprema, predškolska razina, osnovna škola.

Experiences of educators on the readiness of children included in the preschool Montessori program to enter the regular elementary school system

Abstract

The thesis presents the results of qualitative research on the preparation of children included in the preschool Montessori program to enter the regular elementary school system. The research sample consists of Montessori kindergarten teachers in the Republic of Croatia. Two research methods were used in the paper, interviewing and observation methods, in order to gain a deeper insight into the preparation of children for elementary school from the experience of preschool teachers. After conducting semi-structured interviews, observations and analysis of the research results, knowledge of language, mathematics and cosmic education, as well as independence and social skills of children, were highlighted as important. The observation provided an insight into the premises of the kindergarten and the prepared environment, which is a necessary prerequisite for responding to the individual needs of children. It can be concluded that the Montessori program has a number of advantages and in many segments facilitates the transition of children into the regular elementary school system.

Key words: Montessori, preparation, preschool, elementary school